

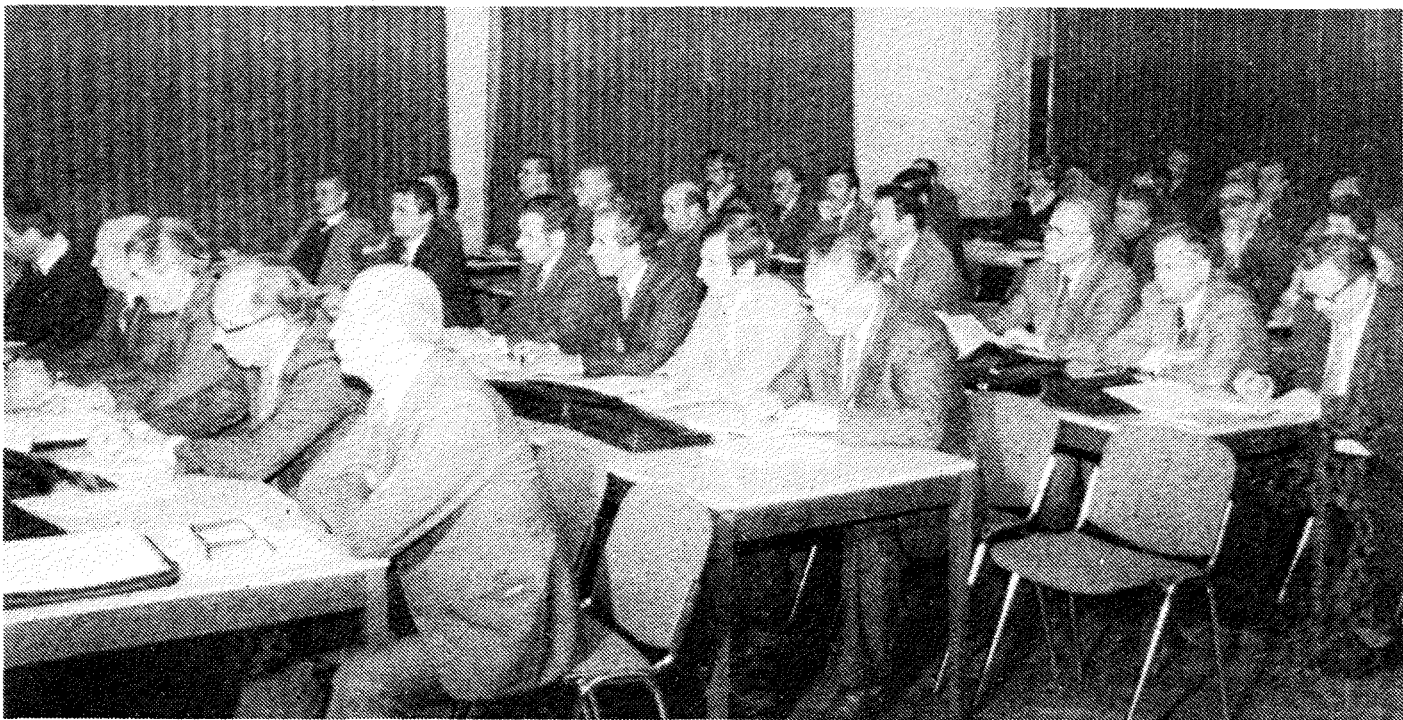
Skladno s prizadevanji

»S sprejetjem zakona o vojaški obveznosti se je naša armada, ki je bila že doslej po sestavu zelo mlada, pomladila še bolj. Takšen sestav vojske pa pomeni hkrati tudi nove obveznosti zveze komunistov v JLA na področju idejnopolične vzgoje, marksističnega izobraževanja in urjenja mladih vojakov. Kakšne so torej naloge na tem področju?

Skoraj polovica naših članov je mlajših od 27 let, vsak deseti pa jih ne šteje niti 20. Povprečna starost je 30, v vsej zvezi komunistov pa 35 let. Gre torej za koncentracijo mladih ljudi z velikimi sposobnostmi, kar so tudi dokazali, vendar je treba te mlade ljudi tudi v prihodnje intenzivno usposabljanje za težke naloge, ki čakajo zvezo komunistov. To je bilo tudi pri sedanjih volitvah zelo resno poudarjeno kot pomembna naloga v prihodnjem obdobju.

Naloge družbe so bile vselej tudi naloge vojske. Zato je tudi pri delovanju osnovnih organizacij in vodstev ZK v JLA v središču pozornosti vprašanje gospodarske stabilizacije. Bolj gospodarno poslovanje, smotrnejše trošenje sredstev in maksimalno varčevanje, vse to je bilo že prej sestavni del našega dela. Zdaj se je dvignilo na raven najpomembnejše dolgoročne in vsakodnevne naloge, ki se je zaveda sleherni naš član in jo kot takšno jemlje.

Tako iščemo nove možnosti za smotrnejše poslovanje, uvajamo politično-vzgojne in druge dejavnosti, da bi varčevanje in gospodarnost res postala način življenja in dela vseh, ki neposredno odločajo o uporabi materialnih sredstev ali vodijo organizacijo dela. Na področju ekonomske stabilizacije smo uvedli tudi čisto konkretne ukrepe: odrekli smo se gradnji kakih sto investicijskih objektov, maksimalno smo skržili uporabo voznega parka in s tem prihranili do 20 odstotkov goriva, bolj skromno smo opremili stanovanjske in druge objekte, časovno skrajšali urjenje rezervistov in se hkrati potrudili, da bi dosegli čimboljše uspehe, spremenili delovni čas itd. Prav tako skušamo biti smotrnejši tudi pri prehrani vojakov, pri dopustih in zdravstvenem varstvu starešin in njihovih družin. Nove zamisli, kako bi kljub težkemu gospodarskemu položaju in boju za ekonomsko stabilizacijo zagotovili nadaljnjo rast boje pripravljenosti enot, zatem nadaljnje tehnično posodabljanje in organizacijsko izpopolnjevanje, vse to so poglavitne naloge na tem področju, sprejete na volilnih sestankih osnovnih organizacij ZK,« je med drugim poudaril predsednik komiteja organizacije ZKJ v JLA generalpolkovnik Dane Čuić ob oceni minulih partijskih volitev v naši armadi.

Na programski konferenci Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije, bila je minuli torek v Ljubljani, so za prihodnje srednjeročno obdobje še posebno mero pozornosti namenili uveljavljanju kolektivnega dela, odločanju in krepitvi delovne odgovornosti.

Usposabljanje rezervnih vojaških starešin Slovenije bo tudi v prihodnje razdeljeno na štiri tematska področja, pri čemer bo težišče dela še naprej v krajevnih organizacijah. Več o tem v prihodnji številki.

Foto: J. Čurin

Na pobudo občinskega odbora ZZB NOV, občinske skupščine in družbenopolitičnih organizacij občine Nova Gorica so se srečali v Novi Gorici v petek, 14. novembra, nekdanji poveljniki 9. korpusa in divizij, ki so bile v sestavu tega korpusa, ter predstavniki političnih organizacij, ki so med NOB delovale na Primorskem. Med njimi je bilo več narodnih herojev. Delovnega srečanja so se udeležili tudi vidni predstavniki SR Slovenije, primorskih občin in regij, predstavniki JLA, ZRVS, sindikata, ZSMS in Goriškega muzeja. Tovrstno srečanje je bilo prvo po osvoboditvi.

Lojze Kristančič-Minko

Za narodov blagor

Berem o nepravilnostih v naših družbi in me je groza. Ljudje se sprašujemo, ali bomo mogli rešiti te čudne zadeve, ki smo jih sami krivi. In zakaj smo krivi? Po toči je pač prepozno zvoniti. Ljudje so postali črnogledi, navajeni izobilja in če se bo zategnil pas, bo to najbolj občutil delavec.

Čitala sem o snemanju Dražgoške bitke. Ali ni bilo nikogar, ki bi prej to pregledal in preprečil nepravilnosti? Če je inšpekcija za majhne stvari, zakaj je ni še za velike? Lepo je v eni od prejšnjih števil TV-15 napisal Partizan s Kozjanskega. Ob tem čitanju me pretrese mraz in skrb me razjeda, saj so v navarnosti naše velike pridobitve narodnoosvobodilnega boja in povojne izgradnje.

Tudi v listu Komunist berem kritične članke. Le kdaj bomo prebrali, da se je vse uredilo in da gre na bolje. Še na vasi je čutiti hlad. Ni več tistega tovarišstva, ki je bilo takoj po osvoboditvi. Zakaj smo tako osiromašeni? Kje je narodna zavest?

Petinsedemdeset let mi je in še bi rada kaj pripomogla, da bi nam bilo lepo. Vseskozi sem sodelovala v življenju naroda. Kaj bom še doživela? Laže bom umrla, če bom čutila, da se je narodno stanje izboljšalo.

MARJANCA s Tolminskega

Srca Maistrovih koroških prostovoljcev so žalostna bila

Na dan mrtvih ob 7. uri zjutraj je pri radijskih poročilih steklo nekaj prav lepih besed v spomin padlim borcem in žrtvam v zadnji NOV, ki so dali svoja življenja za našo svobodo, za naš samoupravi socializem. Kako lepo je bilo to slišati, to spoštovanje, čuteče spominjanje, hvaležnost.

Koroškim še živčim borcem za severno mejo 1918-19, pa tudi sorodnikom judenburških žrtev in svojcem padlih v prvi svetovni vojni, ki jim velja v spomin kostnica, z dostojnim spomenikom Kranjskega Janeza pred njo, ki so se zbrali tega dne na Žalah pred spomenikom, pa ni nihče teh velikih žrtev niti z besedico omenil. Niti besedice o koroških Maistrovih borcih, o judenburških žrtvah, o vseh mrtvih v prvi svetovni vojni! Bolečina v srcih in dušah jih je spremljala. Ugotavljali so, da gremo prehitro v pozabo. Nekdaj na tem mestu veličastne komemoracije z množico navzočih, godbo, petjem in govorniki gredo danes že mimo dogodkov. Kaj če še Zveze koroških prostovoljcev, s spominskimi besedami njih predsednika Lojzeta Udeta in upokojenskega dobrega pevskega zbora ne bi bilo! Vse bi ostalo prazno.

Spodrsrlaj, sem si mislil, zavrtel telefon in RTV previdno povedal moj in na komemora-

ciji navzočih trpki občutek, da spomenik sicer že starim žrtvam tam še zmeraj stoji, da smo mi, takratni aktivni koroški prostovoljci, pa tudi svojci judenburških žrtev in padlih v prvi svetovni vojni, nekateri še živi, da smo tu, da smo tudi mi mnogo prispevali za vse naše današnje dobro, da pa nas premalo upoštevajo in omenjajo. Dobil sem od RTV sočutno primerno opravičilo, vendar hkrati tudi nam v opozorilo, naj za vse take zadeve pravočasno pismeno pošljemo svoje želje, predloge, podatke in besedila za objavljanje po RTV. Torej, tudi sami smo krivi, če je izpadlo tako osamelo, na pol pozabljeno. Morda bi bila primerna skrb za te tudi s strani komiteja za zadeve borcev in invalidov NOV Slovenije, h katerim so priključeni zaradi ostarelosti tudi Maistrovi koroški borci.

Toda, svoj čas smo RTV predlagali planiranje vsaj nekaj enournih letnih oddaj o Maistrovih borcih po televiziji, a je vse ostalo tiho. Oboji se bodo poboljšali, so bile zaključne besede. Prav bi bilo, da posebno mlajši kaj več slišijo od še živečih Maistrovih prostovoljcev, kako in zakaj je bila prelita kri kakih 200 mladeničev, ki je mnogo prispevala, da se danes ne pehamo za vso Koroško in del Štajerske, ampak le za vse, kar smo s plebiscitom nepotrebno izgubili.

MARJAN MEDVEŠČEK
Ljubljana

O Klandru in »Partizansčini«

Odmev na TV-15 št. 44

Dvoje sestavkov v tej številki me je posebej pritegnilo: Klander, Klander in Ali (še) po partizansko?

Po svoje imata nekaj skupnega, čeprav vsak v drugačnem smislu. Konjarjevo oceno naše nedeljske krapovske televizijske nadaljevanke sem prav nestrno pričakovala, ker sem predvidevala, kakšna bo. Saj drugačna niti biti ne more. Zadel je žeblico na glavo. Povedal je tako, kot mislimo, o njej tisti, ki smo na svoji koži doživeli narodnoosvobodilni boj in nam ni prav, da nas na televiziji v liku Klandra tako omalovažujejo.

Konjarjevih besed ne bom ponavljala, niti kaj dodajala, ker so napisane mojstrsko in dognano. Le podprem naj jih v imenu mnogih, s katerimi sem se pogovarjala, tudi neborci, ki partizane poznajo in jih cenijo. Vzgojni vpliv Klandra na mlade gledalce, pa je že poglavje zase.

Pa še besedo pohvale članku Ali (še) po partizansko?

Bravo Špi! Ne poznam Te, a vidim, da znaš tehtno presojati in dobro sukati pero.

Tvoj članek mi je bil tako všeč, da sem ga večkrat prebrala.

Da bi ga večkrat prebrali tudi tisti, katerim je namenjen, se nad njim zamislil in se po njem ravnali!

Kako prav razmišljaš, da bi v današnjem času stabilizacije še kako potrebovali vsaj kanček nekdanje partizansčine!

Pa ne Klandrove!

CVETKA MRAK
Nova Gorica

Za hip v čas okupacije na Gorenjskem

»Zasužnjeni, nesrečni domovini najdragocenejši ste dali dar, življenje mlado, mlade duše žar. Zdaj vam počiva neustrašeno srce v prsti domačije, tihe globočine. Nesmrtno zrno za pomlad zemlje naše«

Žrtvam v spomin
ZZB NOV Žiri 29. 11. 1951.

Tako besedilo je vklesano v spominsko obeležje pred vasjo Dobračovo na cesti proti Žirem v Poljanski dolini, kjer je pokopanih 28 padlih borcev NOV, ki so izgubili svoja življenja v času velike nemške hajke na Žirovskem vrhu v začetku avgusta leta 1943. Takrat je izgubilo svoja življenja v boju z okupatorjem 44 partizanov, Nemci pa so jih ujeli 93 ter jih pripeljali v begunjske zapore in od tam v razna koncentracijska taborišča.

Naše žrtve niso pozabljene. Kdor hodi tam mimo in se za hip ustavi ob spomeniku, lahko opazi v vseh letnih časih cvetje in sveče in lahko ugotovi, da so še vedno med nami

številni ljudje, ki se s spoštovanjem spominjajo padlih borcev. Na spomeniku niso napisana imena padlih, saj so menda vsi neznan. Pač pa je neki borec, ki je ob hajki zlezal na visoko smreko in ga tako Nemci niso izsledili, pripovedoval kmetu Frelihu, katerega so Nemci ukazali, da pokoplje tri mrtve »bandite« nad njegovo hišo, da je bil eden od teh doma z Dolenjske, drugi iz Ljubljane in tretji z Jesenic (Franjo Šorli-Sočan)

Morda je prav, da se za hip vrnemo v one čase okupacije, ko se je na Žirovskem vrhu zbirala Prešernova brigada, in kjer je prišlo do izdaje, zaradi katere je imela brigada tako velike izgube. Nacistični časopis Karawan-ke Botte, ki so ga izdajali v slovenskem in nemškem jeziku, se je takrat široko razpisal o tem, kako so uničili glavnino »banditstva« na Gorenjskem, in da ne bo dolgo, ko bo do kraja očiščeno vse ozemlje Gorenjske komunistov in njihovih pomagačev. Marsikaj se je o tem govorilo v povojnih letih, namreč o tem, kako je bilo mogoče, da so Nemci tako neopaženo obkolili celotno tamkajšnje okolje in pri tem povzročili tako velike izgube naši Prešernovi brigadi. Morda bi bilo le prav, da bi nekdo to bolj objasnili.

Pokojni posestnik Frelih z naselja Zabrežnik na Žirovskem vrhu, dobre pol ure hoda v hrib nad cesto Škofja Loka-Ziri, ki je umrl pred leti, mi je leto po končani drugi svetovni vojni pripovedoval, kako kruta je bila omenjena hajka in koliko trpljenja so prestali naši borci ob neprestanem umikanju pred močno oboroženimi sovražniki. Prav tako so mnogo strahu in groze prestali domačini, ki so bili priče zverinskim pokolom. Omenil sem, da so mu Nemci ukazali, naj pokoplje tri mrtve partizane, ki so jih zverinsko pobili nad njegovim posestvom ob gozdu. Tu jih je našel razmesarjene.

Ciril Rozman je predavnimi leti v Glasu Gorenjske precej obširno opisal omenjeno nemško hajko na Žirovskem vrhu. Pri tem je omenil, da je poleg 40 padlih borcev ter 93 ujetih od teh umrlo še sedem borcev. Dalje pravi: »Presenečeni in takrat razmeroma slabo oboroženi nismo mogli sprejeti odprte borbe, ker tudi nihče ni vedel, kje in koliko je »zelencev«. Vedeli pa smo, da smo izdani«.

Posestnik Frelih z Žirovskega vrha je v tej nemški hajki izgubil edinega sina, starega kakih dvanajst let. Na poti v dolino so ga ustrelili Nemci. To mu je še bolj zagrenilo krute vojne dni.

SREČKO ŠORLI
Blejska Dobrava

V srcu naroda zapisana imena

Predvojni partijski in skojevski delavci ter aktivisti OF so že v prvih dneh okupacije vztrajno in načrtno širili idejo o organiziranem osvobodilnem boju.

Učitelj **Franjo Vrnč** iz Slovenj Gradca je delal leta 1941 na celjskem območju (padel je kot talec avgusta 1944), inž. **Rado Iršič** je pripravljaval vstajo v Mislinjski dolini, **Zdravko France**, sekretar partijske celice, je širil v Slovenj Gradcu idejo NOB itd. Odporniške zveze so tekle iz Mislinje, kjer je bila partijska javka za Štajersko, v dve smeri: prva je segala žez Šmartno (Štiblerjevih) do Slovenj Gradca in dalje proti Dravogradu in Ravnam, druga pa v Saleško dolino. Med komuniste v Mislinjski in Mežiški dolini so na jesen leta 1941 prišli instruktorji CK KPS: **Dušan Kveder-Tomaž**, **Miloš Zidanšek** in drugi. Po odhodu Rada Iršiča v Maribor, kjer je vodil okrožni odbor OF, je bil član PO OF za Štajersko in član PK KPS v Mariboru. V gornjem delu Mislinjske doline je delovala **Čebularjeva skupina**.

Slovenjgradčani **Oskar Slemenik**, **Ervin Mlekuž** in **Ferdo Januška** so kot prvi talci padli že septembra 1941. Medicinec **Vinko Železnikar** je padel oktobra 1941 kot bolničar Rašiške čete, **Jože Drušković** pa januarja 1942 v Bosni kot borec 1. proletarske brigade.

Spomladi leta 1942 so padli v Mariboru prvi talci iz Mislinje: **Albert Čas**, **Stanko Iršič**, **Franc Zavrl**, **Jože Pirtovšek** in **Ilija Barišič**.

Poleti 1942 je prišel čez Gorenjsko in Koroško in Štajersko Kranjčev bataljon, poznejši Pohorski bataljon. Ta je opravil več akcij na mislinjski strani Pohorja: Novembra 1942 je napadel tovarno lepenke v Mislinji, izvedel rekvizicijo v Šentilju itd. Iz naše občine je bilo v tem legendarnem bataljonu pet borcev. Vsi so padli: **Zdravko Čebular**, **Ernest Prevotnik**, **Karel Rotovnik**, **Franc Dular** in **Fortunat Verboten**.

ADOLF ANKON
Slovenj Gradec

O podeljevanju odlikovanj

Tridesetega oktobra letos smo v 43. številki TV-15 med utrinki in odmevi objavili članek pod naslovom **Podelitev odlikovanj**, avtorice **Eme Bizjak**, ki očita občinskemu odboru ZZB NOV Ljubljana Bežigrad, da posamezni primeri predlogov za odlikovanja po več let ležijo v miznici odbora, in da sta taka malomarnost ter neodgovornost nepopravljivi. Na ta očitke smo prejeli naslednji odgovor:

Kadrovska služba skupščine občine Ljubljana Bežigrad opravlja strokovno delo za komisijo za odlikovanje občinske skupščine, ki ima točno evidenco predlogov za odlikovanja posameznikov in organizacij združenega dela. Vsa dokumentacija je pri strokovni službi in imajo predlagatelji vsa možnost preverjanja in informiranja o časovnem poteku reševanja predlogov na ravni občine.

V zvezi s člankom »Podelitev odlikovanj« v TV-15 in na zahtevo občinskega odbora Zveze združenj borcev NOV Ljubljana Bežigrad vam dajemo naslednjo informacijo o predlogih za odlikovanje, ki jih je posredovala v obravnavo občinski komisiji KO ZZB NOV Črnuče:

Krajevni odbor ZZB NOV Črnuče je od leta 1975 do danes posredoval naši občinski komisiji 55 predlogov za odlikovanje. Leta 1975 je bilo v mesecu septembru poslanih 22 predlogov in glede na to, da so bili predlogi nepopolni, smo zahtevali dopolnitve. V oktobru in novembru 1975 smo jih obravnavali na naši komisiji.

Z ukazom št. 30 v aprilu 1976 in ukazom številka 74 v juliju 1976 smo dobili rešenih 18 predlogov. Za tri predloge je bila zahtevana preložitve in so bili ponovno obravnavani oktobra 1976. Rešeni so bili z ukazom št. 74 v maju 1977. Zaradi smrti v času postopka je bil en predlog zavrnjen.

Leta 1977 je bilo v aprilu, maju in juliju poslano 20 predlogov, in ker niso bili popolni, smo zahtevali dopolnitve. Predlogi so bili pri nas obravnavani v aprilu, maju in juliju 1977. Devetnajst odlikovanj je bilo rešenih z ukazom št. 21 in št. 30 v marcu 1978 in ukazom št. 39 v septembru 1978. Preostali predlog je bil predlagan v preložitve, ker še ni preteklo pet let od zadnje podelitve.

V decembru 1978 nam je bilo predloženih 13 odlikovanj. Zahtevali smo dopolnitve, ker predlogi niso bili popolni. Na naši komisiji so bili obravnavani 17. 7. 1979. Z ukazom št. 45 v avgustu 1980 je bilo poslanih 8 predlogov, 5 predlogov je še v postopku pri komisiji predsedstva SFRJ in predvidevamo, da bodo rešeni v novembru oziroma decembru 1980.

Iz vseh teh podatkov je razvidno, da nam je krajevni odbor ZZB NOV Črnuče od leta 1975 do danes poslal 55 predlogov, od katerih je že rešenih in podeljenih 48 odlikovanj, 1 predlog je bil zavrnjen zaradi smrti v času postopka, eden je bil preložen, ker še ni preteklo 5 let od zadnje podelitve, 5 predlogov pa je še v postopku pri komisiji predsedstva SFRJ.

Sicer pa obveščamo naslednje:

1. Občinski odbor ne obravnava predlogov za odlikovanja krajevnih odborov ZB NOV, razen tistih, ki jih sam predlaga;

2. Vsi predlogi za odlikovanja gredo neposredno prek kadrovske službe občinske skupščine, komisiji za odlikovanja;

3. Pri kadrovski službi obstaja točna evidenca za vsa leta nazaj za vse predloge, posredovane na pristojna mesta, tako da je možno za vsakega posameznika ugotoviti, kdaj je bil predlagan in kdaj je dobil odlikovanje.

Občinski odbor ZZB NOV
Ljubljana Bežigrad

Nismo pozabljeni

Vsem tovarišicam, ki so se podpisale na razglednici, posebno pa tovarišici Pavli Kragelj in Tatjani Savli, se iskreno zahvaljujem za pozdrave, ki sem jih prejela s srečanja internirank v Medulinu.

Prijetno mi je, ko ugotavljam, da se me še kdo spominja na moja stara leta.

Prisrčno pozdravljam vse tovarišice in jim želim veliko zdravja, veselja in sreče.

ŠTEFI MARKIČ
Rožna dolina, Nova Gorica

Kdo je odkril spomenik v Pirničah pri Ljubljani

V 45. številki TV-15 se je na naslovno stran vrinila napaka. Spomenika pred rojstno hišo komandanta NOV in POS Franca Rozmana-Staneta ni odkril Franc Leskošek-Luka, pač pa tovariš Ivan Maček-Matija. Za neljub napako se opravičujemo.

Uredništvo

Pojav novih sindikatov na Poljskem

Z nedavno odločitvijo poljskega vrhovnega sodišča, da ovrže odločitev varšavskega sodišča, ki je v statutu novih neodvisnih samoupravnih sindikatov samovoljno pripisalo določila o priznanju vodilne vloge partije, socialističnega značaja poljskega sistema in mednarodne povezanosti Poljske v Varšavskem paktu, je bil dokončno potrjen statut te povsem nove sindikalne organizacije poljskih delavcev. Hkrati s tako odločitvijo vrhovnega sodišča je odpadla tudi nevarnost novih, še hujših sporov in napetosti, ki bi jo pomenila obnova splošne stavke, s katero so delavci zagrozili, če ne bo ovrežna samovolja varšavskega sodišča.

Kot je znano, je spor nastal zaradi tega, ker so voditelji novih sindikatov zapisali v statutu samo to, da bodo delovali v okviru in na temelju poljske ustave. Ker pa ta ustava priznava družbeno lastnino nad sredstvi za proizvodnjo kot temelj socializma na Poljskem ter vodilno vlogo partije in tudi mednarodno usmeritev Poljske, so sestavljalci menili, da ni treba v statutu posebej izpostavljati omenjenih določil, s čemer pa se varšavsko sodišče ni strinjalo. Na vrhovnem sodišču so problem razrešili z obojestransko sprejemljivim kompromisom – statut je ostal tak, kot ga je predložilo vodstvo sindikata, vendar so mu dodali kot prilogo tiste člene iz sporazuma 21 točk – ta sporazum je označil konec stavk –, ki govore prav o socialističnem značaju Poljske, o vodilni vlogi partije in o članstvu Poljske v Varšavskem paktu. Taka rešitev ni le od-

pravila nevarnosti novih, morebiti se dosti hujših zapletov, ki bi jih povzročila splošna stavka, marveč je preprečila tudi možne razcepe oziroma spore tako znotraj novih sindikatov kot znotraj partije same. Znano je, da je radikalna struja v novi sindikalni organizaciji zahtevala, naj sindikati takoj odgovorijo na samovoljo varšavskega sodišča s splošno stavko, medtem ko je bila zmerna struja z Walesso na čelu proti stavki in se odločila za pritožbo na vrhovno sodišče.

Po drugi strani pa so se tudi v krogu partije našli zagovorniki odločne politike do sindikatov, ki ne bi smela dovoliti nobene popuščanja več. To pomeni, da obstajajo v partiji še vedno navzoče sile, ki ne morejo razumeti, da se je z zadnjimi dogodki, s stavkami in pojavom novih sindikatov nekaj bistvenega in globokega spremenilo v poljski družbi, in da vrnitev na staro ni več možna. Dokončno priznanje neodvisnih samoupravnih sindikatov, ki so najbolj pomemben rezultat boja poljskih delavcev, pomeni zato začetek povsem novega obdobja v razvoju socializma na Poljskem, vendar obdobja, ki skriva v sebi še obilo nevarnosti, težav pa tudi neznank.

Predvsem gre zdaj za vprašanje, kako hitro bo mogoče doseči stabilizacijo razmer na Poljskem, kar je temeljni pogoj, da se dežela loti reševanja težavnega gospodarskega položaja. Po drugi strani pa gre tudi za vprašanje, koliko zaviralno – če že ni pričakovati pospeševalno – utegnejo na razvoj notranjih odnosov na Poljskem vplivati taka ali

drugačna stališča drugih dežel, s katerimi je Poljska povezana v skupnosti vzhodnoevropskih držav. Očitno je, da ob izrazih zaupanja sovjetskih voditeljev, da bo poljsko vodstvo znalo rešiti deželo iz politične in gospodarske krize, pa sovjetski in drugi tisk vidi v novih sindikatih protisocialistične sile ali vsaj orodje takih sil.

Vendar ne bi mogli reči, da so vse vzhodnoevropske dežele oziroma vse sile v teh deželah povsem enotne v odklonilnem stališču do novih sindikatov na Poljskem in v oceni sedanjih dogodkov za Poljskem. Kot primer bi lahko navedli sodbo bivšega predsednika madžarske vlade Hegedüsa, ki pripisuje tem dogodkom zgodovinski pomen in jih primerja samo z dvema dosedaj najbolj pomembnima poglavjema v zgodovini socializma: z oktobrom leta 1917 v Rusiji in z letom 1948 v Jugoslaviji. Iz teh dogodkov sta izšla dva temeljna modela socializma: državno-administrativni model v Sovjetski zvezi, kjer je vsa oblast osredotočena v rokah birokracije, in jugoslovansko socialistično samoupravljanje. Proces, ki se je odprl na Poljskem, pa nakazuje nastajanje tretjega modela socializma v obliki zgodovinskega kompromisa med oblastjo in delavskim razredom. Gre, po besedah madžarskega državnika, za posebno obliko pluralistične družbe, ki pa nikakor ne pomeni uvajanja parlamentarnih mehanizmov, značilnih za zahodno Evropo, torej ne gre za pluralizem političnih strank

Drago Košmrlj

Res samo najnujnejše

O proračunu federacije nič novega. To bi lahko rekli na podlagi razprav, ki prav te dni tečejo v republikah in pokrajinah, še zlasti pa v federaciji. Zdi se, da smo kljub zagotovitvi, da se bodo tokrat stvari spremenile, ostali pri starem. Ni se namreč mogoče znebiti vtisa, da se vsi porabniki proračuna ne ravnaajo dovolj stabilizacijsko, in da stroškov niso povsem uskladili z našimi dejanskimi možnostmi.

Pred nami je najprej rebalans proračuna za letošnje leto. Zvezni izvršni svet je priznal, da je, ko je načrtoval proračunsko porabo za letošnje leto slabo računal, da se je uštel, in da je proračun treba povečati. Sedaj znaša nekaj več kot 128 milijard, po novem pa naj bi se vanj nateklo štiri milijarde več.

Ta praksa ni nova. Delegati so tako rekoč vsako leto morali zvezno blagajno napolnjevati z dodatnimi sredstvi, ker je pač denarja vselej zmanjkalo. In tako se je zgodilo tudi to pot. Le da tokrat ne gre samo za štiri milijarde, ki naj bi jih pokrile republike in pokrajine, ampak za precej več. Izračunali so, da bi dodatno morali pokriti še porabo v višini 15 milijard dinarjev, do katere je prišlo zaradi devalvacije dinarja. Ta manjkajoči denar naj bi pokrili z obveznicami, ki bi jih federacija izdala poslovnim bankam. Delegati jugoslovanske skupščine soglasja o rebalansu proračuna še niso dosegli. Nekatere republike, med njimi tudi Slovenija, so izjavile, da denarja za dodatno pokrivanje potreb federacije ta čas enostavno ne premorejo. Slovenija bi morala do konca letošnjega leta dodatno zbrati 652 milijonov dinarjev, Hrvaška več kot milijardo itn. Delegati so zveznemu izvršnemu svetu predlagali, naj letošnje izdatke znova preveri in ugotovi, kaj je mogoče vendarle odložiti. Povsem nesprejemljivo bi namreč bilo, če bi povsod vztrajali, da mora poraba rasti počasneje od rasti družbenega proizvoda, ne bi pa tega zahtevali od organov federacije. Očitno bi bilo treba tudi izdatke zvezne blagajne uskladiti s politiko družbenogospodarskega razvoja države, ki jo je predlagal prav zvezni izvršni svet, in ki je bila z nekaterimi dopolnitvami v delegatskih skupščinah tudi sprejeta.

To pa ne velja samo za letošnje leto, ampak tudi za naprej. Zvezni izvršni svet je delegatom predložil tudi že proračun federacije za leto 1981, po katerem naj bi skupna proračunska sredstva znašala 169 milijard dinarjev. To pa je zopet okrog 30 odstotkov več kot v letu 1980.

Za JLA naj bi namenili 5,8 odstotka narodnega dohodka. Izračunali so, da je to nekoliko manj kot v sedanjem srednjeročnem obdobju. Vseeno pa bo za te potrebe še vedno treba nameniti okrog 10 milijard dinarjev. V

JLA so že uvedli številne varčevalne ukrepe, s katerimi so pihirali občutna sredstva, z nadaljnjim varčevanjem pa računajo tudi v prihodnjem letu. Največ denarja bo šlo za posodobitev vojaške opreme, za kar denar seveda mora biti na voljo.

Za delo zveznih organov in organizacij bo prihodnje leto treba zbrati okrog 11 milijard. Ta del sredstev ni kdo ve kako velik, prevladuje pa prepričanje, da bi ga bilo mogoče še zmanjšati. Gre zlasti za prenos mnogo pristojnosti s federacije na republike oziroma samo združeno delo. Če bi ta proces pospešili, bi utegnili prihraniti dokajšnja sredstva.

Koliko denarja bo treba leta 1981 zbrati za hitrejši razvoj manj razvitih republik in pokrajine Kosovo, še ni popolnoma jasno. Razprave o tem še niso sklenjene, vendar pa pričakujejo, da bo to znašalo okrog 16 milijard dinarjev, in da bo treba za invalidsko in borčevsko varstvo ter vojaške pokojnine nameniti okrog 30 milijard.

Od kod vzeti ta denar? Pričakujejo, da bi federacija sama lahko zbrala prihodnje leto od prispevkov, carin in podobnega nekaj več kot 10 milijard dinarjev. Preostala sredstva bi morale zagotoviti republike in pokrajine.

Od kod vzeti ta denar? Pričakujejo, da bi federacija sama lahko zbrala prihodnje leto od prispevkov, carin in podobnega nekaj več kot 10 milijard dinarjev. Preostala sredstva bi morale zagotoviti republike in pokrajine. Opozoriti velja, da gre za precejšnje dodatne obveznosti, ki jih, kot že sedaj predvidevajo, republike ne bodo zmogle.

To pa pomeni, da bo treba iskati dodatne možnosti pokrivanja zvezne blagajne. Iz primarne emisije zveznega proračuna v prihodnje naj ne bi več napolnjevali. Toda temu se bo v celoti verjetno težko izogniti. Na dlani je, da tudi ta predlog ne upošteva dovolj dejanskih možnosti jugoslovanskega gospodarstva v prihodnjem obdobju. Ne upošteva dovolj dejstva, da bo rast družbenega proizvoda v naslednjih letih veliko bolj umirjena, kot je bila doslej, in da s skokovitim povečevanjem porabe ni mogoče več računati.

Zapletene gospodarske razmere v svetu in pri nas doma zahtevajo mnoga odrekavanja, odgovorno ravnanje z ustvarjenim dohodkom. Temu bo na vsak način treba podrediti tudi vse vrste porabe. Sedaj je na rešetu zvezni proračun, jutri se bomo srečali z republičkim. Na delegatskih mizah bodo vsak čas proračuni občin. Preden sprejememo katerega koli od njih, bi bilo treba proučiti vsako njihovo postavko in vanje zapisati res samo najnujnejše.

Darko Marin

Ustavne spremembe

Pravkar je prišlo v javno razpravo gradivo o spremembah ustave republike in federacije. Gre za pet amandmajev k republički in sedem amandmajev k zvezni ustavi, o katerih je razpravljalo tudi predsedstvo RO ZZB NOV. Z dopolnitvami obeh ustav naj bi namreč trdno zapisali željo in pobudo pokojnega predsednika Tita o kolektivnem delu in odgovornosti. Amandmaji k ustavi med drugim omejujejo tudi mandat voljenim funkcionarjem in organom. Ko je predsedstvo naše organizacije obravnavalo potek dosedanjih priprav za uresničevanje Titove pobude, je predvsem menilo, da je potrebno javno razpravo kar najtesneje povezati s konkretnimi razmerami in oceniti sedanje stanje v posameznih sredinah.

Prav gotovo so besedila amandmajev k republički in zvezni ustavi skrbno pripravljena, skupaj z obrazložitvami in uvodnimi referati predsednikov ustavnih komisij. Javno razpravo o spremembah ustave in ustavnih amandmajih bodo izvedli v socialistični zvezi.

V organizacijah ZZB NOV očitno ne bo veliko pripomb na besedila amandmajev, saj smo borci vselej, koder je Tito spregovoril o kadrovskih problemih, zlasti še na kongresu jugoslovanskih sindikatov, podpirali njegove pobude, da se odpravijo kadrovski privilegiji in klani, »dedovanje funkcij« in »rotiranje« nekaterih »večnih funkcionarjev«. Zato naša pozornost mogoče ne bo toliko usmerjena k besedilu amandmajev, ker je bilo tudi že

doslej v ustavi marsikaj dobrega zapisano, pač pa bolj k naši kadrovski praksi, ki je bila po pravilu vselej drugačna od lepih zamisli v ustavi in zakonih. Ne gre le za to, da ustavo spremenimo in vnesemo vanjo nekaj prepovedi o predolgih mandatih in ponovnih izvolitvah, pač pa da to uresničimo v konkretni praksi, kjer delamo in živimo. Morali se bomo spopadati z izkrivljanjem politične funkcije in vrednot dela ter drugimi napakami kadrovske politike. Ustava bo seveda marsikaj nečednega prepovedala. Vprašanje je, ali bomo odločno izpolnjevali ustavne določbe, namreč vse tiste, ki jih je hotel videti uresničene že Tito? Borci moramo biti zainteresirani, da jih poslej v praksi ne bo nihče zaobšel in izigral.

J. Š.

Stvarno o načrtih za prihodnje obdobje

CIJ IZ DELA BORČEVSKIH ORGA

Uspešno delo rezervnih vojaških starešin v novogoriški občini

Poudarjeno izobraževanje

V sredo, 5. novembra, so v Novi Gorici na 9. redni seji predsedstva občinske konference ZRVS obravnavali dejavnost v času med sejami, predlog programa dela za leto 1980/81, predlog za dodelitev dotacij krajevnim organizacijam ZRVS, predlog za dodelitev plaketa ZRVSJ ter o pripravah za proslavo dneva JLA – 22. decembra.

V tem letu je občinska organizacija ZRVS Nova Gorica posvetila predvsem skrb izobraževanju svojih članov, šolske mladine in mladine na republiški mladinski delovni akciji Kras 80, urjenju in vzgoji enot teritorialne obrambe, civilne in narodne zaščite ter družbenopolitičnemu življenju rezervnih vojaških starešin. Doseženi so bili dobri uspehi pri utrjevanju organiziranosti v krajevnih skupnostih. Prav dobri rezultati so bili doseženi tudi na področju strokovne vzgoje in idejnopolitičnega izobraževanja.

Dejavnost ZRVS novogoriške občine bo v prihodnjem učnem letu slonela na

uresničevanju koncepcije in doktrine splošne ljudske obrambe, določil Zakona o ljudski obrambi, Zakon o vojaški obveznosti, navodil o usposabljanju ZRVS Jugoslavije in stališčih Sveta predsedstva SR Slovenije za ljudsko obrambo o obrambnem in samozaščitnem usposabljanju v Sloveniji.

Zveza rezervnih vojaških starešin bo svojo dejavnost v prihodnjem letu usmerjala v splošno vojaško usposabljanje, idejnopolitično izobraževanje, samozaščitno osveščanje rezervnih starešin ter bo svojo aktivnost v prihodnje še bolj usmerila v usposabljanje mladih za naloge na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozaščite, seveda tudi v usposabljanje celotnega prebivalstva za te naloge, predvsem pa v akciji NNNP 80/81 bodo prispevali k še večji trdnosti in obrambni moči naše samoupravne socialistične skupnosti.

Predsedstvo občinske konference ZRVS je pripravilo načrt, po katerem je treba po številu velike aktivne ZRVS v krajevnih skupnostih reorganizirati v

krajevne organizacije, v krajevnih skupnostih z manjšim številom RVS pa naj bi na novo ustanovili aktivne, ki bi bili prav tako samostojne organizacijske delovne enote. V okviru reorganizacije je predvsem načrtovano ustanavljanje aktivov ZRVS v organizacijah združenega dela.

Predsedstvo občinske konference je soglasno sprejelo poročilo o izvršenih sklepih prejšnje seje, analizo vzgoje rezervnih vojaških starešin v preteklem učnem letu, stališča do kaznovane politike, ki je v občini Nova Gorica zelo mila, program dela OK ZRVS Nova Gorica za leto 1981, sklep o organiziranosti OK ZRVS v neposredni vojni nevarnosti in vojni, sklep o imenovanju vojnega predsedstva OK ZRVS Nova Gorica. Krajevne organizacije ZRVS morajo do konca novembra sprejeti omenjene sklepe o delovanju v neposredni vojni nevarnosti in vojni ter program dela za leto 1981.

Mile Gojković

Nikoli ni prepozno

Septembra letos je minilo natanko 40 let, ko je bila v Henigmanovi hiši v Dolenjskih Toplicah prva okrožna partijska konferenca, ki je v veliki meri prispevala svoj delež ne samo k osveščanju in vzgoji komunistov na tem širšem območju Dolenjskih Toplic, Novega mesta in Šentjerneja, temveč je potrdila, da je predvojno partijsko in revolucionarno delo pognalo močne korenine, njihove ideje pa segajo že tja v trideseta leta 19. stoletja.

Da bi obudili spomine na tiste prelomne in zgodovinske trenutke partijskega dela in revolucionarnega gibanja na Dolenjskem, so se pred dnevi zbrali v Dolenjskih Toplicah udeleženci okrožne partijske konference za novomeško območje, ki so v nevezani besedi govorili o delu, nalogah in ciljih njihovega revolucionarnega dela, ki se je v mnogem razlikovalo tudi od nekaterih sedanjih pogledov na tisto obdobje.

Vilma Pirkovič, France Hočevar, Rudo Zupanc, Srečko Preželj, Jože Ravbar, Tone Henigman in Niko Šilih, sedemdesetletni partijski delavci in revolucionarji novomeškega partijskega okrožja, je s pripovedovanjem in spomini vtakla še en del k velikemu mozaiku naše slovenske in jugoslovanske predvojne partijske dejavnosti.

Štiri desetletja od prve okrožne partijske konference je dolgo obdobje, spomini pa segajo še dlje. Zal je veliko spominov tonilo v pozabo, zbrisal jih je čas, zato je treba zdaj vsaj tisto, kar je ostalo v ljudeh, v teh skromnih predvojnih partijskih delavcih novomeškega okrožja, ohraniti, zapisati nam in bodočim rodovom, kajti pisati o tako pomembni revolucionarni poti posameznikov in naroda ni nikoli prepozno.

Ze jutri, v petek, 21. novembra, bo v kulturnem domu v Dolenjskih Toplicah slavnostna seja občinske konference ZK Novo mesto, ki bo namenjena prav spominu na prvo okrožno partijsko konferenco.

Tone Urbas

Deveti korpus NOV v zgodovini Primorske

Srečanje poveljnikov 9. korpusa in divizij v Novi Gorici

Delovno srečanje poveljnikov 9. korpusa in divizij v Novi Gorici je začel predsednik novogoriške občinske skupščine Jože Sušmelj, ki je med drugim spregovoril o izjemni vlogi 9. korpusa kot celote in pa politični organov na Primorskem v osvobodilnem boju za nacionalno in socialno osvoboditev. Poudaril je, da vloga korpusa v zgodovini in v družbenopolitičnem življenju ter v zavesti zlasti mlajših generacij še ni dovolj ovrednotena. Delavnemu srečanju, na katerem je bilo zbrano vojaško in politično jedro 9. korpusa, divizij in političnih organov, skupaj s političnimi predstavniki republike in Primorske, je predlagal, naj sprejme stališče za celovito ovrednotenje delovanja in vloge tako 9. korpusa kakor tudi političnih organov za nacionalno in socialno osvoboditev Primorske. Predlagal je, da bi bilo ob 40. obletnici ustanovitve 9. korpusa leta 1983 srečanje borcev korpusa; jeseni 1981 naj bi organizirali znanstveno srečanje na temo »Vloga 9. korpusa ter političnih organov v nacionalni in socialni osvoboditvi Primorske in njihova vloga v razvijanju prijateljstva med slovenskim in italijanskim narodom«; pripravili naj bi izdajo monografije 9. korpusa in političnih organov med NOB na Primorskem; ovrednotili naj bi dosedanja spominska obeležja, ki so posve-

čena dogodkom med NOB na Primorskem ter predlagali postavitev novih obeležij, ki bi spominjala na pomembnejše dogodke iz tega obdobja.

Po vsestranski in plodni razpravi udeležencev so se dogovorili, da bodo vse pomembne dogodke praznovali v množični vseljudski manifestaciji in jih vključili v okvir proslave 40. obletnice 9. korpusa. Za organizacijo proslave so izvolili enajstčlanski odbor, katerega predsednik je Stane Potočar, član odbora pa tudi nekdanji komandant udarne divizije »Garibaldi Natisone« Mario Fantini – Sasso.

Udeleženci srečanja so v razpravi ugotavljali, da se o zgodovini Primorske premalo piše in poudarili so nujnost, da je na tem področju nujno čimprej več storiti.

Na srečanju so spregovorili tudi o Pokrajinskem muzeju revolucije za Primorsko. Vsi so si bili enotni, da je nujno treba čimprej začeti gradnjo objekta za to ustanovo, ker je to naš dolg revoluciji, dolg primorskemu ljudstvu, in ker je ta ustanova znanstveno-raziskovalne dejavnosti Primorski neobhodno potrebna.

Po delovnem srečanju so udeleženci obiskali kraje, kjer so preživljali partizanska leta, in obujali nepozabne spomine na tiste čase.

Lojze Kristančič – Minko

Delegatska občinska konferenca ZRVS v Zagorju ob Savi

Več sodelovanja z mladino

Sredi novembra so se v Zagorju zbrali delegati občinske konference ZRVS Zagorje in obravnavali poročila o delu tamkajšnjih RVS v dveletnem obdobju.

V razpravi so ugotovili, da je v tem času organizacija ZRVS dosegla pomembne delovne uspehe, zagotovila delo v bazi in utrdila delegatski sistem v vrstah svojih krajevnih konferenc in osnovnih organizacij, ki teritorialno pokrivajo področja in območja njihove SZDL.

Osrednja vprašanja, o katerih je bilo največ govora so bila: vloga in pomen ZRVS v okviru frontnih sil SZDL in delo na področjih strokovnega izobraževanja RVS in vzgoja prebivalstva v sklopu obrambnih priprav v občini Zagorje, o razširjanju in večjem kori-

ščenju obrambnovzgojnega tiska (revije Naša obramba, glasila TV-15, revije Obramba in zaščita, lista Narodna armija in drugih), propagandne in družbenih dejavnosti, načrtovanja in doslednega izvajanja stabilizacijskih ukrepov.

Kljub doseženim uspehom pa so delegati ugotavljali, da bi bili rezultati njihovega dela lahko še boljši in so kritično spregovorili o vprašanjih s področja organiziranosti, o potrebi širšega medsebojnega sodelovanja, informiranja in še večje družbene angažiranosti njihovega članstva in si glede tega opredelili konkretne naloge za prihodnje obdobje. Poudarjeno je bilo delo z mladino, družbeno-samozaščitno usposabljanje prebivalstva in pomoč RVS pri usposabljanju za delovne

dolžnosti in izboljšanje kadrovske strukture svojega članstva.

V delu konference so poleg delegatov sodelovali tudi komandant pokrajinskega štaba teritorialnih enot Zasavja, sekretar medobčinskega sveta ZRVS revirskih občin, predstojnik oddelka za ljudsko obrambo, predsednik zveze kulturnih organizacij in nekateri predstavniki vodstev DPO iz Zagorja.

Ob koncu so delegatom dali še informacijo o pripravah na letošnjo proslavo dneva JLA in oboroženih sil SFRJ, ter o odkritju spominske plošče trem narodnim herojem in predvojnim revolucionarjem Zasavja Fricu Keršiču, Alojzu Hohrautu in Francu Vresku v krajevni skupnosti Frica Keršiča v Trbovljah.

Rudi Matko

Tretji spominski dnevi Mitje Gorjupa

Delavno, koristno in prijetno

Minulo soboto se je končalo že tradicionalno srečanje novinarjev v okviru Gorjupovih dnevov, na katerih so v treh dneh obravnavali nekatera aktualna notranja in zunanje politična vprašanja Slovenije in Jugoslavije.

O aktualnem družbenopolitičnem trenutku je zbranim novinarjem najprej govoril predsednik RK SZDL Slovenije Mitja Ribičič, o gospodarstvu predsednik IS Skupščine SRS Slovenije Janez Zemljarič, o aktualnem trenutku v mednarodnih dogajanjih pa član predsedstva CK ZKJ Aleksandar Grlićkov.

O vseh vprašanjih so seveda potekali tudi pogovori za okroglo mizo, ki so bili vselej dokaj razgibani.

Tridnevno srečanje je bilo zaključeno z razpravo o Kardeljevi misli, socialistični zvezi, pluralizmu samoupravnih interesov in sredstvih javnega obveščanja, o čemer je govoril Istvan Rajčan, sekretar zvezne konference SZDL Jugoslavije.

T. U.

Bakovska Franca se zmoti

Tomšičevci so gnali Nemce do Ljubnega

Smrt Beračevega Anze in Milka

Ovce so se že pasle po rebréh nad Radmirjem, na pustotah okoli Grosa, Petka in Krebsa in zaplate od toplega sonca močno načetega snega so se skrivale v kotanjah zgornjesavinskih hribov, ko sta umrla Beračev Anza in Milko Brunetov. Zgodilo se je na terek pred veliko nočjo, ve povedati Zavolovškova mati, Grosova, predzadnje leto vojne.

Kako in zakaj sta padla Milko Brunet in Beračev Anza, Natlačen Ivan? Sta smrtonosnim strelom botrovala naključje ali izdaja? Kaj se je dogajalo prve aprilske dni leta 1944 na kmetijah nad Radmirjem?

Z akademskim slikarjem Lojzetom Zavolovškom, domačinom iz Radmirja, po domače Grosovim, sva se odločila, da strgava tančico skirvnosti z dogodka, ki je, po besedah domačinov, kaj malo znan. Zavolovšek ga je nosil vsa leta po vojni v sebi, lahko bi se reklo, da ga je preganjalo. Misli je nanj, ko je slikal globoko občutene akvarele svoje domačije, hribov okoli rojstnega gnezda, globač, koder so se vile kolone partizanov. Premišljeval je o naključnosti trenutka, o tistem globokem občutju, ki mu Petkov oče pravi, ne pripisuječ mu večjega pomena in razsežnosti, usoda. Zavolovšek odklanja vero v usodo, Petkov oče vdano trdi, »da je človeku pač usojeno, mora biti tako...«

Obadva sta se srečala s smrtjo: Petkov v zrelih letih, ko postane smrt nekaj naravnega, Zavolovšek pa jo je spoznal kot muzevna vrba, polna soka, dojemljiva za življenjske radosti in razočaranja.

V tem nepretrganem življenjskem vrvenju, temno obarvanem z vojnimi strahotami, sta izdihnila Beračev Anza in Milko Brunet.

Po zasneženih poteh

Med divjim naletavanjem snega, ki je vse bolj kazal neprijazno lice, zgoraj pri Grosu ga je vrglo krepko čez dvajset centimetrov, sva z Zavolovškom prišla do očetne hiše. Do tam torej, kjer se je začela odvijati drama mladih fantov, Milka in Anze.

Grosova mati je le s težavo povezala niti dogodkov, ni pa jih pozabila. Imena so se povrnila, dnevi so ostali v tančici časa. Povrnili so se obrazi.

Na tisti dan torej, ko je mož Zavolovškove odpeljal partizane prvega bataljona Tomšičeve brigade v dolino, kjer so napadli nemškega motorista, dva ubili, šofer pa se je ranjen privlekel v Ljubno, je bila pri Zavolovšku-Grosu partizanska zaščitnica, skupina štirih partizanov iste enote. Bataljon se je pozneje pomaknil iz zasede na cesti Radmirje-Gornji grad mimo kmeta Rajterja po griču proti Zgornjim Jamam mimo Ramšaka in Završnika do Drobna in nato v bližino Petka. Napad na motorista je bil eden tistih napadov, ki so pozneje privedli do osvoboditve Zgornje Savinjske doline.

Med tem časom je h Grosu prišla Bakovska Franca, ki je na vprašanje, kam gre, odvrnila, da doma belijo hišo in da gre k sosedu po čopice.

Frančiška Arnič, Bakovska Franca, je bila dekla pri kmetu Krumpačniku. Ko je opazila bataljon, ki se je premikal mimo kmeta Rajterja, je novico po zvezah sporočila naprej, do nemške komande, bržkone v Ljubno ali Gornji grad. Izdala je torej bataljon in ne Milka in Anzo, kot se je mnogokrat doslej zmotno mislilo. Nekateri so bili tudi prepričani, da je Franca izdala partizane, ki so se večkrat zadrževali pri Petku, ne da bi vedela, da sta bila tisti dan tam prav onadva.

Po izdaji so se na Petkovo ali bolje po sledi za bataljonom odpravili Nemci iz dveh smeri: Gornjega grada in Ljubnega. Partizanska zaščitnica štirih partizanov se je umaknila za glavino.

Z Zavolovškom sva se po skoraj pol metra visokem snegu odpravila natanko po poti bataljona mimo kmetij do Petka. Radmirje se je skrivalo v kopreni sneženja, poti so bile zametene, korake je sproti zasulo. Zajela naju je otroška sproščenost, misel je poletela k sneženim možem, se ukvarjala s sanmi in smučmi, preprosto izdelanimi deskami, bregovi so oživel... to znajo pričarati le sanje. Nad smrekami je lebdela privid smrti Beračevega in Milka.

Ustavila sva se pri Krebsovih. Gospodinja, mož ji je padel četrtega novembra 1944 pri Hinjah na Dolenjskem, se ni spomnila kaj dosti. To so domačije, zatočišča partizanstva v Zgornji Savinjski dolini, kjer so si partizani podajali kljuke, kjer so Nemci in njihovi hlapci nenehno oprezali za borci in aktivisti, hiše, ki vedo, kaj je gorje.

Milko in Anza vprašujeta za brigado

Po dobri uri hoda, razgreta in mokra, sva se ustavila pri Petku na slemenu, samotni kmetiji. Snežni metej je dosegl vrhunec, domačija se je zavila v svetlo nevidnost. Petek se je prikazal na vratih in zvedavo zamežikal v vrvenje snežink. Potem smo posedli v čisto, prijazno kuhinjo, zaviti v toploto in domačnost.

Ivan Mavrič, po domače Petek in njegov sin Valentin, ki je bil takrat star slabih se-

dem let, nista bila v zadregi. Kar ni vedel oče, je dopolnil sin. Mladost si gorje dobro vtisne v spomin.

Dokopali smo se naposled do natančnega datuma. Zgo-

Ivan Mavrič

Valentin Mavrič

dilo se je četrtega aprila štiriinštiridesetega.

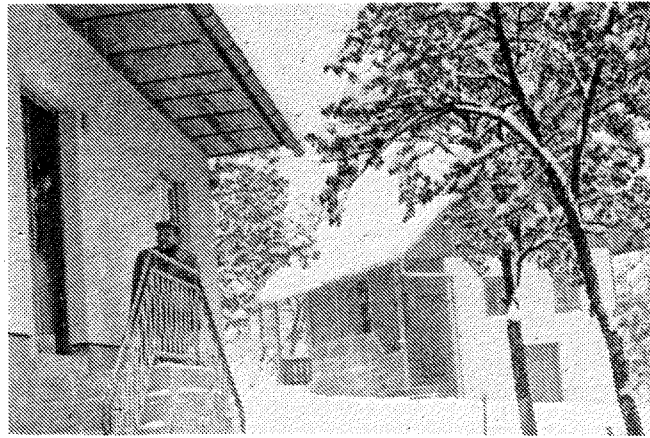
Zvečer pred usodnim dogodkom je prišel k Petkovim Milkov brat. Povedal je, da bodo naslednji dan Tom-

Zavolovškova mama

Lojze Zavolovšek

Pri Petkovih v Florjanu. Kraj, kjer sta umrla Milko in Anza

šičevci napadli cesto.

Milko in Anza, zaradi varnosti utaborjena v gozdu, sta prišla vprašat, če je brigada prišla, kot je bilo dogovorjeno. Petkov oče je odšel s podobnim vprašanjem na Završnikovo, Jaka, njegov sin, pa na Krebsovo.

Petkov oče se spominja, da Milko in Anza nista mogla biti dolgo v hiši, ko so prišli Nemci. Valentin je bil še natančnejši.

»Milko in Anza,« je dejal, »nista bila v hiši niti pet minut, ko so se pojavili Nemci, luftschutzti iz Ljubnega, pozneje pa še wermanni iz Gornjega grada. Pripeljal jih je gestapovec Spingler, ki je domoval na Ljubnem.«

Doma so bili le nekateri člani družine, skupaj z obema terencema, ko so prišli. Družina je pravkar južinala.

»Zaslišali smo Nemce,« se spominja Valentin. »Zunaj je začelo pokati in mama so rekli, naj skočim po enoinpolletnega Tinčka, ki je ležal v zibelki. Hitro sem vstal in v hišici zagledal Beračevega Anzo, ki ga je tisti hip s pištolo ustrelil Nemec tik mene. Ne vem zakaj, ampak pogledal sem skozi okno in videl Milka, kako teče proti kašči. Med tekom ga je zadelo, dobil je rafal čez križ.«

Medtem je bil bataljon pri Drobnu v Florjanu. Ko so zaslišali streljanje, so se začeli pomikati proti Petku, vendar so se z Nemci srečali pri Završkem znamenju in se z njimi tudi spopadli. Padlo je osem Nemcev, na bojišču pa so ostali tudi trije partizani.

Mrtvem Milku so Nemci odvzeli torbo s pomembnimi podatki, ki bi lahko povzročili veliko gorja, vendar niso bili dolgo njeni lastniki. Vmes je spet poseglo naključje, tokrat srečno: partizani so torbo dobili pri mrtvem Nemcu, ki je padel v spopadu pri Završkem križu.

Partizani so Nemce gnali proti Ljubnem, pokalo je do noči, divja gonja se je vlekla od Rajhkovke po vrhah vse tja do Ljubnega.

Ko je čez kakšen dan stari Petek skupaj z Završnikom iskal padle partizane, ki jih niso mogli izvleči iz boja, sta naletela na Petkovih vrh nad hišo na mrtvega partizana. Drugi je padel pri Završkem križu, bil je nekje z Dolenjskega, tretji pa na poti od

Završkega znamenja proti Drobnu. Menda je sezuval mrtvega Nemca, ko ga je zadelo.

Sreča v nesreči

»Nemci so nas postavili v vrsto pred hišo, kar mrzlo je bilo,« pripoveduje Valentin. »Oče so bili pri Završniku, Jaka pa pri Krebsu in dobro je bilo tako, saj bi ju gotovo ustrelili, če bi ju našli doma. Tudi Marije in Ivanke ni bilo. Pred nas se je ustopil nekakšen smrkvavec, droben in majhen, prej bi spadal k ovčam kot med vojake. Govoril je slovensko, puško je pripravljal na strel in vse je kazalo, da nas misli postreliti. Tako bi človek sodil po njegovem zagrizenem obrazu. Trmasto se je pogajal z nemškimi oficirji. Mama so prosili in smrkvavec je pojenjal, tudi na prigovarjanje oficirjev. Bil je naš, toda strupen... Potem smo se dve uri tiščali v kamri, trdi od strahu.«

Ko so naposled prišli na plano, so opazili na griču nemško zasedo, ki je udarila po njih z mitraljezom. Kako prav je bilo, da oče in Jaka nista prišla domov. Smrti zanesljivo ne bi ušla. Zaseda je čepela gori vse do večera, ko se že ni več dobro videlo. Takrat je prišel domov Petek, v hišo pa so se zgrnili tudi Nemci. Na vprašanje, kje je bil, je odgovoril, da je šel javit partizane v dolino. Pustili so ga pri miru.

»Zjutraj sem začel kopati jamo za mrtve,« je nadaljeval stari Petek, »ko je prišel Jamnik, rekoč, da jih je treba prepeljati v Gornji grad. Tja smo jih tudi peljali z vozom in jih pokopali.«

Milkova in Anzova smrt je bila torej golo naključje, vendar posredna posledica izdaje Bakovčeve France.

Kdo sta bila fanta, ki ju je smrt zajela na Petkovem?

Februarja 1942 so na območju Ljubnega že organizirali prvi odbor Osvobodilne fronte. Že kar od začetka je bil član tudi Milko Brunet, Ljubenc, pravnik po poklicu. Na prvem sestanku odbora v Batelnovi žagi je bil tudi Albin Vipotnik-Strgar. Po prvem napadu na Ljubno, 19. maja 1942, je Milko odšel k partizanom skupaj z bratom.

Drugi terenec, Ivan Natlačen, Beračev Anze, je prav tako odšel v partizane skupaj z bratom, ki je padel v Pohorskem bataljonu. Odšla sta nekoliko pozneje kot Milko, osmega julija istega leta.

Oba sta bila terenska delavca, Milko pa je bil v času, ko je padel, eden najpomembnejših političnih delavcev za Zgornjo Savinjsko dolino.

Pomembno in usodno vlogo je četrtega aprila štiriinštiridesetega odigrala seveda Bakovska Franca, Frančiška Arničeva. Kot vedo povedati domačini, je bila Bakovska po dogodkih na Petkovem silno potrta. Ni se zgodilo tisto, kar je predvidevala, da bi Nemci razbili bataljon, pač pa sta v njihove roke padla Milko in Anza. Tega menda Franca ni hotela. Od tistega časa naprej je začela postajati nekoliko čudna, pozneje pa jo je doletela pravična kazen. Bakovska Franca je plačala za svoj zločin.

Milenko Strašek

Zavolovškova domačija. Nedaleč vstran se je prebijal prvi bataljon Tomšičeve brigade proti Petku oziroma Završkemu znamenju

SPREMLJAMO

Na obalah Baltika
1980

Damoklejev meč, ki je visel nad Poljsko, je bil tik pred odločilnim 12. novembrom znova modro spravljen v nožnico. Upajmo, da ne samo navidez in ne samo začasno. Seveda se naša dobra upanja ne ustavljajo samo pri tem. V enaki meri si želimo, da bi družbeni cilji, kakršnih se oklepajo stremljenja poljskega proletariata, ne ostali samo gesla in lepe besede. Ti cilji so, naj se njihovi »protagonisti« še tako zavzeto sklicujejo na svojo »brezbriznost do politike«, težnje po neposrednem, avtonomnem, enakopravnem, organiziranem in predvsem učinkovitem sodelovanju pri upravljanju svojega življenjskega položaja, torej hočeš nočeš tudi pri upravljanju gospodarskega življenja v deželi, kar pa pomeni – če smo količkaj dialektični – soupravljanje ali samoupravljanje države. Težnja po samoupravnih vlogi delavskega razreda je seveda več kot samo težnja po obveščenosti v dogajanju in več kot samo pristanek na partnerstvo v določenem delu zadev. Povsem drugačne razsežnosti pa ima kajpak vprašanje, kaj je v sedanjih konstelacijah sil zares mogoče izreči in še zlasti, kaj je mogoče doseči. Gre za realno merjenje sil, gre za boj, ki teče dalje.

Boris Verbič, ki je »rotiral« z Janezom Staničem, dosedanjim pooblaščenec ljubljanske televizije za socialistični vzhod, je svoje videnje aktualne poljske družbene situacije izpeljal več kot suvereno in daleč od kakršnegakoli debutantstva. Poiskal je ustrezne sogovornike na obeh straneh »barikad«, tako predstavnike svobodnega delavsko-sindikalnega gibanja kot predstavnike uradnih državnopolitičnih struktur, in jim zastavljal prava, jasna, v najbolj razvidnem pomenu besede udarna vprašanja, katerih ostem in odkritosti se niso mogli izmikati, saj so vnaprej zavračala pravico do politikantskega taktiziranja in terjala čisto, argumentirano, dialektično razčlenbo pojmov in dejstev.

O niansah seveda ne moremo soditi, kajti vseh dejstev, ki obvladujejo sedanjí (po marsičem za ves vzhod zgodovinsko odločilni) poljski družbeni trenutek, ne poznamo iz prve roke, vseeno pa nas navdaja občutek, da je avtor pripravil reportažo, ki sama po sebi presega slovensko-jugoslovanske televizijske okvire, in je na ravni zgoščenega analitičnega traktata, o katerem lahko po pravici domnevamo, da povsem obvlada družbeno problematiko in obstoječa razmerja na Poljskem.

Ob tem si seveda zastavljamo vprašanje, ki mu je primešanih kar precej kapelj grenkega samoobžalovanja: kako da naše žurnalistično-televizijske kapacitete ne spravijo – po vzoru imenitnih povzetkov o celi vrsti zapletenih tujih družb – vkup tudi poglobljene in jasne analitične podobe naših lastnih družbenih razmerij? O tem nam je ondan nekaj malega »namignila« peščica udeležencev Gorjupovih vinarskih dni (v enem od Znamenij), toda zvedeli smo... saj res, tovarišica Ljerka Sukič, kaj smo pravzaprav zvedeli...?

Mar to, da smo poljskim, ameriškim, španskim, iranskim ali katerimkoli tujim dogajanjem iz odprte distance veliko bolj kos kot lastnim družbenim zadevam iz avtocenzurirane bližine... In komu na ljubo?

Televizijske navpičnice
in vodoravnice

Ob »splovitvi« nove televizijske zamisli – vsem, ki imajo prste vmes: lep pozdrav!

Bilo je mikavno, živahno, domiselno... zamisel se je posrečila, oddaja je nemudoma vstopila v sobotna družinsko-družabna dogajanja in funkcionirala »s polno paro«.

Zdi se, da je s tem krog televizijsko družabnih zamisli vsaj za to fazo našega sožitja sklenjen. Srečanja pod taktirko Mita Trefalta, nebotičniške ljubeznivosti izza mizice Iva Zora in TV križanka v besednem zuborenju Vilija Vodopivca skušajo priklopiti staro in mlado ne le k sproščnemu gledanju, pač pa tudi k intenzivnemu sodelovanju, k igram, k družabnosti, ki bodi protiutež sicer nejevoljno-mrkogledim časom. V načelu smo za, saj je funkcija malega ekrana navsezadnje tudi v tem, da nam pomaga preganjati težke misli življenjskih vsakdanjnikov; nekaj pripomb bi lahko nemara naslovili le na posamične kako. Vprašanja so vselej osredotočena k voditeljem oddaj, k njihovu vedenju, k njihovi pravdnosti ali nepravdnosti. V tem bežnem zapisu se seveda lahko izognemo bolj določnim oznakam. O tem, kako posamezni voditelji (Zor, Trefalt, Vodopivec) obvladujejo svojo snov, svoje sobesednike in predvsem nas, ki smo tostran ekrana, lahko s potociometri simpatije ali antipatije brez zadreg presojamo sami, vsak zase in vsi skupaj, če nas je volja. Vemo le, da je dragoceno, kadar smo priče duhovitemu, zadržanemu, nevsiljevemu in obvladanemu vodenju naših rekreativnih doživljajskih ur.

In spet bo vse
po starem

Mučne tolmunske epizode so pri kraju, in edino upanje, ki nam ostaja po tej več kot klavni literarno-dramaturško-režisersko-igralski interpretaciji, je prepričanje, da se kaj podobnega v prihodnosti slovenske televizije ne bo ponovilo. Besedovanje o vsesplošni poniglavoosti zamisli, zgodbe, značajev, odnosov in situacij je zdaj, ko je stvar mimo, slejkoprej odveč. Spomin na like in njihove »dogodke« pojde brž v pozabo, ne pa tudi kalni priokus duha te »krapovske« družčine, razpredene na vsa prizorišča dogajanja, v vsa medčloveška razmerja, na vse ravni tega tolmunstva, kjer prebivajo zgolj puhloglavi koristolovci, delomrzneži, sprenevedavi oportunisti in korumpiranci, ljudje brez hrbtenice in jajc, brez časti in ponosa, brez vsakršnih idealov in moralnih norm, brez načel in nasploh brez vsakršne duhovne razsežnosti ali nadgradnje. Taki so vsi brez izjeme, z malo »ščuko«, ki je kalila njihovo vsesplošno ždenje, vred.

Zdaj se vprašamo, čemu smo pravzaprav sedeli sedem dolgih nedeljskih večerov pred ekrani in čakali na razplet te kvazi-komične štrne. Da bi zvedeli resnico o »mlakuži« tega našega življenja in o tem, da smo vsi krapí in da ni ničesar razen teh krapov? Naj se vdamo sugestiji in sprejmemo to »resnico« kot suho zlato samospoznavanja?

Nihče seveda ne zanika, da smo v življenju, kakršnega živimo, udeleženci dokaj pogostne krapovske mentalitete, ki jo je pač vredno vselej spet razgaljati, se ji posmehovati in jo zanikovati v imenu vrednot našega bivanja. Toda kakšen je efekt posmehovanja v tolmunskem primeru? V imenu katerih in kakšnih vrednot poteka? Kaj je onstran? Onstran ni ničesar. Krapí so povsod, kamor se obrneš, na vsej črti, na vseh ravneh, od najnižjih do najvišjih, se pravi brez enega samega žarka upanja, ki bi dajal slutiti, da bo kdaj drugače ali bolje. Kajti v Tolmuni je sicer vse ostalo tako, kot je bilo, le da je število poniglavoosti, ki si jih je vsak izmed udeležencev tega vsesplošnega »kavsca« zataknil za ušesa, še večje, kot je bilo na začetku.

Kaj reči o humorju oziroma o farsí take vrste? Kakšen je njun odnos do življenjske dejanskosti? Mar ni z grdimi pljunki popljudovano in z golido smrdljivosti polito vse naše bivanje od vrha do tal? Človeka je navsezadnje sram, da živi v deželi, kjer poteka življenje tako, kot ga je videla in povzela tolmunska serija. Če je res tako, se nas bog usmili, karikatur vsega živega!

Viktor Konjar

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

DOM UMETNOSTI BOŽIDARJA JAKCA – Predstavniki družbenopolitičnega, kulturnega in gospodarskega življenja novomeške občine so v prostorih Šolskega centra za gostinstvo v Novem mestu 28. oktobra podpisali sporazum o ureditvi nove hiše umetnosti, ki se bo imenovala Jakčev dom. Zgradba, v kateri je bilo nekdanje gostišče Jakčevega očeta, bo preurejena do konca 1983. leta. V njej bosta študijsko središče za proučevanja likovne tvornosti Božidarja Jakca in njegov spominski muzej. Poleg najrazličnejših eksponatov in zbirk bo v Jakčevem domu tudi grafična delavnica. Sporazumom so določili okvirne dolžnosti občine kot take in umetnika do načrtovanja Jakčevega doma. Za adaptacijo in opremo Jakčevega doma, za katerega bo akademik, akademski slikar in grafik Božidar Jakac prispeval razstavno in drugo gradivo, in Novomeščani zagotovili prostor in ureditev, bo potrebno zagotoviti kakih dvajset milijonov dinarjev, program Jakčevega doma pa bo skoraj zanesljivo vključen v srednjeročni plan kulturnega razvoja novomeške občine za obdobje 1981–1985 kot prednostna naloga na kulturnem področju.

Tončka Čec-Olga

Karel Destovnik-Kajuh

Dr. Dušan Mravljak-Mrož

RAZSTAVA MEDALJ IN PLAKET NARODNIH HEROJEV TER KULTURNIH IN ZNANSTVENIH DELAVCEV V VELENJU – V Kulturnem centru Ivana Napotnika v Velenju so pod pokroviteljstvom ZZB NOV Velenje odprli razstavo medalj in plaket narodnih herojev ter kulturnih in znanstvenih delavcev Vladimirja Štovička. (»Štoviček je doslej ustvaril številne medalje, plakete in plastike,« je med drugim zapisano v katalogu. Upodobil je najrazličnejše znane osebnosti iz naše kulturne preteklosti: Primoža Trubarja, Franceta Prešerna, Janeza Mencingerja, Otona Župančiča, Antona Askerca, Franceta Bevka, Frana Finžgarja, Jožeta Plečnika, Simona Jenka, Božidarja Jakca, Maksima Gasparija, Josipa Vidmarja itd. Izmed upodobitev narodnih herojev bodo za zmeraj živele plakete Staneta Rozmana, Karla Destovnika-Kajuha, Franja Vručca, Dušana Kvedra, obeh Šlandrov, dr. Mravljaka, Miloša Zidanška, Franca Leskoška-Luke, Ivana Kovačiča-Efenke, Antona Petra-Skale, Janka Sekirnika, Lidijske Šentjurske, Tončke Čecve, Borisa Kidriča, Edvarda Kardelja in maršala Tita. Če bi prešteli vse medalje in plakete, ki so jih z vztrajnim in potrpežljivim delom rodile Štovičkove roke, bi našli do tisoč.«

BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BELEŽKE BEL

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM PARTIZANSKA LJUDSKA

SPOMIN OB SNEŽINKAH

Snežinke bele plešejo po zraku
in mraz me že in burja je pihala.
Na poti zameteni sem postala.
Beli belina snežna se tam v mraku,
zasanjana tišina je povsodi.
A temna misel v duši blodi.
»Ti zemlja naša, v beli sneg odeta,
ko v svatovski obleki srečnega dekleta
ni srečna, sužnja je, tlačanka!«
Daljina spi, in jaz sem tu izgnanka,
po poti strmi spuščam se, vsa sama
in trudna k svojim rada bi prišla.
In moje je srce kot tiha sreča,
v njem misel svetla je, plamteča
kot sredi zime ogreja žar.
»O, to je zadnja vojna zima
in prvi češnjev cvet, ves lep in mlad
bom trgala v svobodi – partizanka!«

Majda

OPOMBA – Pesem, ki jo je poslal Vlado Miklavc iz Mozirja, je napisala partizanka Majda. Tovariš Miklavc je še pripisal: »Žal mi je, da ne morem več napisati, kdo je bila ta Majda: partizanka ali aktivistka, kje sem se z njo srečal in ob kaki priložnosti sem od nje dobil to pesem. Po vsej verjetnosti sem se srečal z njo nekje na Kozjanskem na območju Roča, kjer sem leta 1944 in 1945 delal kot kmetijski referent in član okrajnega odbora OF Rogatec, pozneje Šmarje pri Jelšah. Z objavo te pesmi iščem njeno avtorico Majdo, ki naj bi se pisno javila na naše uredništvo.

(Ureja: ČRTOMIR ŠINKOVEC)

PARTIZANSKA LJUDSKA PESEM PARTIZANSKA LJUDSKA

Leta niso pomembna, če ljubiš gore

Mož s polno vrečo funkcij in humorja

Pred enajstimi leti, ko sem prvič pisal o Matiji Klinarju iz Podhoma, sem zapisal, da ima polno košaro funkcij. Tedaj je bil predsednik gasilskega društva Podhom, predsednik občinske gasilske zveze Radovljica, predsednik planinskega društva Gorje, član glavnega odbora Planinske zveze Slovenije, predsednik turističnega društva Gorje, predsednik krajevnega odbora Rdečega križa, predsednik nadzornega odbora občinskega odbora RK Radovljica. Prek 15 let je bil predsednik čebelarke družine Gorje, čebelar in planinec pa je več kot 60 let. Še vedno ima več funkcij, čeprav je že praznoval 80-letnico.

»Bil sem v Gorenjskem vojnem področju,« mi je pred leti pripovedoval Klinar, ko sem ga obiskal v njegovi hiši v Podhomu. »V zadnji ofenzivi smo se umikali na Porezen. Spat smo šli v bivše italijanske kaverne. Zaradi megle so se Nemci neopazno približali vrhu. Naenkrat se megla dvigne in bili smo obkoljeni. Narodni heroj Andrej Žvan-Boris, namestnik komandanta področja, je zaklical, naj zavzamemo položaje. To pa ob splošni zmedu in silovitem strelja-

nju ni bilo lahko. Boris je padel na samem vrhu, samo deset metrov od mene, poleg njega pa je obležala bolničarka, ki mu je skušala pomagati. Bila je Orevčeva z Bohinjske Bele.

Blizu Podbrda so me ujeli Nemci in skupno s še 42 ujetimi borci zaprli v kletne prostore šole v Podbrdu v Baški grapi. Med ujetniki so bili Francozi, Rusi, Italijani pa še posamezniki iz drugih držav. Imeli smo srečo, ker so nas ujeli orožniki. Srečo, če pomislim, kaj se je zgodilo z ujetniki s Porezno, ki so jih postrelili pri vasi Jesenice pod Porezno. Zjutraj so nam orožniki odkrito povedali, da nam hrane ne morejo dati, ker je tudi sami nimajo. Ujeli so nas na soboto, v nedeljo pa je župnik v cerkvi oznanil, da so v šoli zaprti lačni partizani. Vernikom je povedal, da so orožniki dovolili zbiranje in kuhanje hrane za partizane, ujetnike. Kuhali jim bodo v župnišću. Ja, tisti župnik je pa res moral biti dober možakar. Čeprav je Podbrdo siromašen kraj (po vojni so v starih obnovljenih vojašnicah in novih tovarniških halah zgradili tekstilno tovarno Bača in kraj hitro gospodarsko in

Levo stoji 80-letni Matija Klinar iz Podhoma, ki je bil več kot 150-krat na Triglavu. Ob njem je Franc Ramovž, ki je hotel 85-letnico praznovati ob Aljaževem stolpu, a ga je prej do smrti povozil avto.

kulturno napreduje), so ljudje prinesli veliko hrane v župnišče, iz župnišča pa nam v zapor kuhano hrano. Čez nekaj dni so mlajše moške napotili v goriške zapore, starejše pa izpustili. Tako se je srečno končala moja partizansčina. Če le pomislim, da sem tehtal 130 kg, ko je bila bitka na Porezno, pa me kljub obilni postavi ni zadela nobena krogla!«

Tisti, ki ga ne poznajo, bodo komaj verjeli, da je bil Matija Klinar prek 150-krat na vrhu Triglava in to štirikrat še potem, ko si je oprtal že sedmi križ. Nekoč so se železničarji na jeseniški železniški postaji prerekali o tem, koliko je težak. Slučajno se je takrat Matija pripeljal z vlakom na Jesenice, jaz pa sem tam čakal na vlak. Železničarji so ga prosili, naj zaradi stave stopi na uradno tehtnico. Kar zazijali so od začudenja: tehtnica je pokazala 149,5 kilogramov. Matija se je zakrohotal: »No, kdo pa je dobil stavo, da bo plačal za vino. Sicer sem res nekoliko shujšal, a bom že nadoknadil.« Čez nekaj dni je zaradi podobnega ra-

zloga stopil na tehtnico na Bledu, in pokazala je 154 kilogramov.

Teža in leta Matije ne ovirajo pri vsestranskem družbenopolitičnem delu. Je marljiv, vesten, točen in vsestransko priljubljen. Z njim je prijetno delati in se šaliti. Približno pred dvanajstimi leti so na Stolu v Karavankah odprli novo Prešernovo kočjo, otvoritve so se udeležili tudi pokojni Boris Zihlerl in več drugih znanih funkcionarjev. Pa je dr. Miha Potočnik za poživitev družbe vprašal Klinarja:

»Matija, komu je bilo težje priti sem gor? Tebi, ki si mlajši, ali Ramovžu, ki je starejši?« Franc Ramovž je bil 82-letni upokojeni železničar iz Radovljice, ki je vse do smrti hodil po najvišjih gorah v Sloveniji. Matija je z gromkim glasom tako hitro, kot bi ustrelil iz topa, dejal: »Ramovžu je lahko. On je prinesel s seboj 82 let in 55 kg, jaz pa 68 let in 154 kg. Zdaj pa sami presodite, komu je težje in komu je lažje.«

Vsi smo se od srca nasmejali. S Klinarjem je res prijetno klepetati.

Jože Vidic

Boris Mihajl-Maj

5

Pohod

10. SNOB

Ljubljanske

v Gorski kotar

Verjetno ni bilo partizana, borca operativnih enot, pa tudi sovražnega vojaka ne, ki se ne bi bil bal granat tega »hudičevega« orožja. To je bilo (in je še vedno) vsega spoštovanja vredno orožje, zelo učinkovito in razmeroma lahko prenosno po vsakem terenu. Boljše artilerije si partizanski borci v odprtih bojih niso želeli. Tudi v napadih na naseljena mesta so se odlično obnesli.

Kmalu je bilo borcem v zasedi jasno, zakaj je nemška jurišna ihta tako kmalu izpuhtela. Odhiteli so z avtomobilom v najbližjo postojanko, najbrž na letališče pri Kikovicu na Grobničnem polju in se kar se da hitro vrnili z minometi.

Še vedno na križišču cest stoječim tankom sta se pridružila še dva oklepna transporterja, ki pa sta se ustavila za njimi v kritju. Dobro se je videlo odpiranje streh nad prostorom za moštvo. Samo nekaj sekund za tem so se že slišali zaporedni zamolkli poki. Privršale so prve mine in eksplodirale pod položaji čete. Nemška pehota ob vznožju hriba je še kar mirovala. Vse je kazalo, da sta v akciji dva 50 mm minometa montirana kar na transporterjih, stoječimi za tanki.

Naslednje mine so že dosegle partizanske položaje in prostor za njimi, ter ob eksplozijah risale na snežni odeji črne kolobarje. Efekt drobcev se je sicer zaradi snežne odeje zelo zmanjšal, toda učinki so vendarle bili očitni. Četa je imela prve ranjence.

Ob naskoku nemške pohote s predirljivim vpitjem »vorvertz«, so se ponovno oglasile partizanske lahke brede in zamolklo klockotanje težke brede, ki je tolkla po Nemcih z nekoliko višjega položaja skozi nekakšen hodnik spodaj ležečih strelcev. Izredno prisebno in srčno zadržanje borcev je ponovno poglajlo napadalce navzdol in jih prikovalo v sneg na izhodiščnih položajih. Nemški minometi so brez prestanka pošiljali navzgor mino za mino. Vmes so vneto pomagali s topovskim in mitralješkim ognjem tudi spodaj stoječi tanki. Napadalci so se dobro zavedali, da partizani nimajo orožja za boj proti tankom in da tudi streliva ne morejo imeti več veliko. Vsa sreča, da Nemcem strmina ni dovoljevala neposrednega nastopa tankov proti položajem braniteljev.

Eden izmed zadnjih nemških jurišev navzgor, se je končal zaustavljen s partizanskimi ročnimi granatami le še

nekaj metrov pod položaji izpostavljenega voda komandirja Faturja. Ročnih bomb ni bilo več na razpolago.

Zaskrbljenost borcev in starešin je vse bolj rasla zaradi vse večjega pomanjkanja vseh vrst streliva. S strahom v obeh so se ozirali v brkatega komandirja čete. Kaj sedaj? Da bi podaljšali streljanje lahkinih mitraljezov, so borci strelci, ki so imeli italijanske puške, dali po nekaj nabojev.

Neprestani minometalski nemški ogenj, eksplozije znatraj obrambne linije in povečanje števila ranjenih tovarišev so začeli načenjati trdnost obrambe. Ob vse šibkejšem streljanju braniteljev je rasel nemški pogum. Urejenost odpora se je začela trgati. Očitno je bilo, da so Nemci pričakovali prav ta trenutek. Ponovno so napadali po strmini navzgor. Izpostavljeni vod je s poslednjimi močmi zavrnil grozečo nevarnost. Pri tem je zadelo komandirja voda in ga ubilo.

Neki drugi skupini Nemcev se je ta čas uspelo prikrasti ob cesti na vzhodno stran branjenega Kostrenskega grebena pri koti 865, že blizu porušenega zaselka Mostinje. Zadnji trenutek so jih opazili, brkati komandir čete in skupina borcev, ki so odnašali s položaja ranjenega strelca. Po obojestranskem srditem streljanju so Nemci pobegnili v zavetje in pod zaščito tankov.

Bil je zadnji čas, da se četa umakne, sicer bi posegli Nemci v boj s tanki tudi na novo napadeno strani. Zares je bilo čudno, da tega niso storili že prej.

Umik

Ranjene borce so sproti odnašali v bukov gozd odstran kote za hrbotom braniteljev in jim nudili najnujnejšo pomoč. Kdor je lahko hodil, je moral pomagati težje gibljivim, da so se lahko vsi ali skoraj vsi umaknili v smeri nameravanega umika. Tudi mrtvega komandirja voda so odnesli v ozadje, kjer so ga borci zakopali v sneg. Začel se je ne povsem urejen umik borcev 2. čete 3. bataljona na gozdnato območje severno od Kostrenskega vrha, odkoder so še nudili odpor zasledovalcem, dokler se jih niso ootresli nekje nad predelom Ravno in Podolje.

Nemci so partizansko obrambno koto sicer zavzeli, toda – prazno. Nekaj dni kasneje je prišla na Kostrenski vrh (kota 1051 in 1033) nova slovenska partizanska četa z isto nalogo. O dogodkih na teh položajih v torek, 30. novembra

Srečanje bivših izgnancev, internirancev in političnih zapornikov

Prestano trpljenje zbližuje

Besede, ki so se razlegale po dvorani, kjer se je zbralo več kot 250 bivših izgnancev, internirancev in političnih zapornikov, ki so se odzvali vabilu komisije pri občinskem odboru ZZB NOV Domžale. Prisotne, med katerimi so bili predstavniki občine ter Tone Dolinšek, predstavnik republiškega odbora ZZB NOV Slovenije, in Marica Brejc iz Kamnika, je pozdravila predsednica komisije Ana Testen in vsem zaželela priskrbo dobrodošlico. Med priskrbo pesmi in recitacije pionirjev osnovne šole Josip Broz Tito so se utrinjali spomini, ki so pokazali vse prestano trpljenje, upornost in z njo povezano krutost okupatorjev, ki so hoteli uničiti slovenski narod.

O prestanih mukah in neprestanem hrepenenju je v imenu komisije spregovoril Marjan Gregorc, ki je bil med vojno kot otrok v koncentracijskem taborišču. Osvetlil je okupatorjev načrt o uničenju Slovencev, opisal dogodke v posameznih obdobjih vojne in tudi razvoj narodnoosvobodilnega boja v domžalski občini ter se spomnil na 922 ljudi, ki so dali življenja za svobodo. Še posebej pa je spregovoril o vseh tistih, ki so morali v posameznih letih v daljna taborišča, saj je okupator izselil več kot osemsto ljudi iz sedanje občine. Poudaril je, da še tako nečloveško ravnanje ni ubilo vere v vrnitev, čeprav se je za mnoge končala življenjska pot v taboriščih širom po zasluženi Evropi.

Tone Dolinšek je obudil spomine na revolucionarno predvojno delo v domžalski občini in kot interniranec opisal strahote Mathausna, kjer je bilo med vojno kar 12.745 Jugoslovancev. V svojih besedah se je spomnil na težavne poti revolucionarjev, na njihov boj in prepričanje, da življenje lahko spreminjamo,

vendar pa je potrebno sleherni trenutek ostati odločen in biti voljan sprejemati tudi najhujše trpljenje, če je to potrebno.

Predsednik borčevske organizacije Aflonz Avbelj-Savo je pozdravil vse navzoče z željo, da bi se vedno zbrali tako zadovoljni, Marica Brejc pa je enake misli povedala v imenu kamniških sotrpinov.

Med besede pionirjev pa so se pomešale tudi besede predsednika občine Jerneja Leniča, ki je med drugim poudaril, da je zbrana generacija tista, ki mora neprestano pripovedovati mladi generaciji in vsem nam, kaj pomenita vojna in fašizem, kaj je dostojanstvo človeka, ker tega ne smemo pozabiti. Časa, ki terja od nas stabilizacijsko obnašanje, v nobenem primeru ne moremo primerjati z vojno in pomanjkanjem. Včasih smo zbegani, ker se mešajo spomini s sedanjim časom, vendar pa moramo vedeti, da nas obvezuje Titova oporoka, kar pomeni, da moramo nadaljevati boj za samoupravne odnose v naši družbi, se bojevati za mir in sožitje med narodi in nikoli pozabiti na to, da samo sami lahko varujemo dragoceno svobodo.

Vsi prisotni so bili enotni v tem, da je bilo skovanih v vojni preveč priskrbin in tovariških vezi, da bi jih bilo mogoče pozabiti, in da se bodo vsako leto srečevali in skušali kar največ prispevati k temu, da bo prihodnje leto dostojno obeležena 40. obletnica vstaje in začetek poti k današnji svobodi.

Karel Kušar

Naši partizanski znaki

3

Odličje najpogumnejših

Ob redkem partizanskem oblikovanju, ki vam ga predstavljamo danes, je treba imeti samo kanec domišljije in že nam bo pred očmi zaživela vsa veličina nekega partizanskega trenutka. Po zmagovitem boju stoje borci v poravnanih vrstah, pred njimi so njihovi komandirji in komandanti. Kličejo imena najpogumnejših, ti stopajo naprej in sprejemajo pištole, ure in – odlikovanja!

Štirje najpogumnejši borci iz skupine, ki je prva vdrla v trdovratno branečih se belogardistov poln grad Turjak, so dobili prava partizanska odlikovanja. Odličje najpogumnejšim napadalcem na Turjak je bilo predstavljeno že v Borcu leta 1958 in naslov pripisa k fotografiji odlikovanja je nosil naslov »Redko odlikovanje«. Res je redko. Dobili so ga samo štirje borci. Izročil jih je komandant 2. bataljona Prešernove brigade Albin Drolc-Krtina, vodja skupine, ki je prva vdrla v grad. Odlikovani so bili borci Prešernove brigade: Henrik Drol-Živo, borec Grm iz Bohinja in Alfonz Mihelčič-Valentin iz Kroke. Mihelčič je padel leta 1944 blizu Novakov pri Cerknem. Ali je bilo z njim pokopano tudi njegovo odlikovanje? Kje sta drugi dve? Primersek,

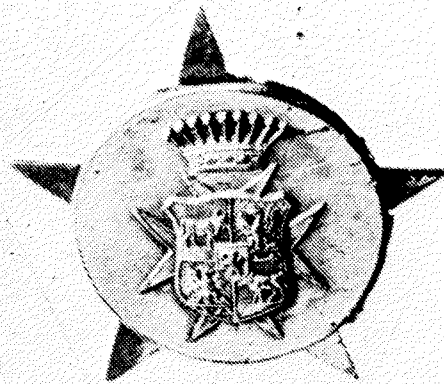
ki je razstavljen v Muzeju ljudske revolucije v Ljubljani je muzeju oddal leta 1960 Henrik Drol.

Najpogostejši način partizanskega odlikovanja posamezniku je bila prebrana pohvala pred zbranimi borci. Neke vrste odlikovanja, bolj rečeno priznanja, so bili tudi posamezni kosi orožja. Po padcu Turjaka je nekaj dni kasneje prišlo tudi do teh priznanj ob že omenjenih odlikovanjih. Najpogumnejši borci so dobili pištole in ure. Ivan Štular-Ciro iz Podnarta si je svoje priznanje, uro, ohranil vsa tri povojna desetletja. V Borcu je bilo zapisano, da je bil na ročajih pištol, ki so bile podeljene kot priznanja najpogumnejšim, vgraviran datum zavzetja Turjaka. Kot se spominja tovariš Štular, so bila razen pištol in ur podeljena tudi nalivna peresa.

Odličje štirih pogumnih napadalcev na Turjak je pravo partizansko odlikovanje v vseh pogledih. Enkratno in posebno je že zaradi časov, ko je bilo podeljeno, zelo domiselna pa je tudi njegova izdelava. Gre za znak, ki je dejansko izdelan iz gumba s turjaškim grbom. Prav gotovo so partizani te gumbke našli po zavzetju gradu na kateri od starih livrej ali morebiti na drugih oblačilih. Mojster, ki ga ne poznamo, je iz bakra izrezal peterokrake zvezde in te zvezde uporabil kot podlago, na katero je pritrdil gumbke. Tako je posrečeno nastalo odlikovanje, ki je polno neme govornice. Dovolj zgovorna je peterokraka zvezda in enako velja za polje s turjaškim grbom. Baje je vsak od teh znakov imel kot podlago kos zelenega baržuna. Če je to res, se je izdelovalec verjetno zgledoval po prvih redih rdeče zastave iz sovjetske revolucije, ki so bili pritrdjeni na rdečem blagu. Če pa za ta sovjetski red ni vedel, je treba dati toliko večje priznanje njegovi partizanski iznajdljivosti.

Dodajmo, da je odličje za Turjak skoraj gotovo eno najredkejših zavezniških odlikovanj druge svetovne vojne na svetu, če ne kar najredkejšje. Zanimivo bi bilo vedeti, ali je katero še redkejšje. Najredkejšje jugoslovansko odlikovanje je red svobode, ki je bil podeljen samo maršalu Titu, Ivanu Gošnjaku, Koči Popoviću, maršalu Žukovu, in pred dvema ali tremi leti še Leonidu Iljiču Brežnjevu in Kostu Nadju.

Janez J. Švajncer

Odličje najpogumnejšim pri zavzetju Turjaka 1943

1943, so pričali le kupi tulcev izstreljene municije in krvavi sneg, ki ga je pordela nemška in slovenska kri. Že kasno popoldne istega dne so borci 2. čete na umiku proti Mrzlim Vodicam oziroma Crnemu Lugu opazili na serentinah Luizijane kolono enajstih oklepnih avtomobilov, tankov, transporterjev, tovornjakov kako se počasi spušča proti Mrzlim Vodicam.

O bojih 2. čete 3. bataljona 10. SNOB Ljubljanske v zasedi na Kostrenskem vrhu nad Gornjim Jelenjem ni bilo potrebno posebej poročati v štab bataljona. Več kot dveurna bitka ob grmenju topovskega, minometalskega in pehotnega orožja je dovolj zgovorno poročala v Mrzle Vodice, kaj se dogaja »tam gori«, kot se je imenovala zaseda na Gornjem Jelenju.

V odmevu bitke 2. čete z Nemci se je 3. bataljon v celoti umaknil iz Mrzlih Vodic. Umaknili so se v smeri Crnega Luga, 1. in 3. četa s težkim vodom pa sta zasedli nadzorne točke na bližnjih višinah in se pripravili za obračun z bližajočo se nemško motorizirano kolono.

Na pomoč je bil poklican še 1. bataljon iz Crnega Luga, vendar je zaradi ovir na cesti prišel na prizorišče spopada prepozno, da bi posegel v boj. V spopadu z nemško oklepno kolono sta obe četi lahko z odločnim posegom dosegli le to, da se je spremenjajoča pehota kar najhitreje posedla v oklepne transporterje in zapustila nevarno območje s pospešenim tempom v smeri Lokev.

Bataljon je imel nekaj ranjenih, od katerih je komandir voda Fatur kasneje podlegel hudim poškodbam trebušne votline. Pokopan je bil v Delnicah.

Tik predno so Nemci »odsmrdeli«¹ proti Lokvam, je komandir minometalskega voda Kobe postavil težki minomet 81 mm blizu kote 768, pod katero je v oddaljenosti kakšnih 150 metrov tekla cesta iz Mrzlih Vodic proti Lokvam z namenom, da »podkuri«² že oddaljujoči se oklepni koloni.

Komandant 3. bataljona v tistem trenutku ni dovolil »trošenja«³ min, pač pa je ukazal, naj pustijo minomet postavljen, kjer je, ker da se bodo Nemci zagotovo še vrnili.

Prvi in tretji bataljon oziroma samo njihove čete in težki vodi so ostali na položajih okoli Mrzlih Vodic še celo noč ves naslednji dan v sredo, 1. decembra, in vso noč na

četrtak, 2. decembra. K sreči se je vreme popolnoma razvedrilo in je podnevi sijalo sonce, kar je od mraza premrlim borkam in borcem še kako dobro delo. Hrano so prinesli v gozd za položaji zased in od tam v porcijah do borcev.

Zaradi neskončnega »praznega«⁴ čakanja in zmrzovanja pod milim nebom, posebno ponoči, in še v snegu povrhu, se je med borci pojavilo nezadovoljstvo. Nihče ni smel zakuriti ognja, da bi si malo osušil obutev in ogrel roke. Tisti, ki trenutno niso bili s čim zaposleni ali na dolžnosti, so imeli možnost leči v gozdu pod kakšno smreko z nizkimi vejami, kakršnih je bilo dovolj in zadržati. »Za boljše počutje«⁵ so si nekateri nalomili smrekovih vej, da ne bi ležali na zmrznjenih tleh. Tak »spanec«⁶ ni bil kaj dosti prida, toda vseeno boljše kot nič. Borke so poslali ponoči zaradi neznosnega mraza v Crni Lug ali globlje v gozd, kjer je bilo vseeno malo »boljše«⁷.

Druga decembra se je bočila nad zahodnim delom Gorskega kotarja čudovita nebesna modrina, posejana z redkimi nakodranimi stratosi. V brezvetrnih kritjih je sonce sijalo toliko toplo, da so borke in borci kar malo pozabili na težave dvodnevne bivanja na prostem. V bližini minometnega položaja ob kot 768, desno v smeri Mrzlih Vodic, se je vgnezdila težka breza z Ilvarjem, Trbencem in Dolenjem okoli nje. Prav blizu minometu pa je poležavala skupina borcev in malo dalje puškomitraljezec in njegov pomočnik. Elementi minometu so bili naravnani na cesto in mostiček čez potok v zasedi, ki je žuborel izpod imenovane kote in se onstran izgubljal v zaledenem močvirju med vrbe in jelševjem. Strelno območje mitraljeza je zajemalo kakšnih sto metrov ceste izpred in za mostičkom, pred katerim je bila napravljena cestna zgrada iz tja navaljenih hlobov, pripravljenih kdo ve kdaj za odvoz iz bližnjega nakladališča lesa. Kakšna posebno trdna ovira to ni bila. Njena naloga je bila le tolikšna, da bi motorizirano kolono za nekaj minut ustavila in ustvarila partizanski zasedi ugoden trenutek za učinkoviti kombinirani ogenj orožja v zasedi.

Če bi Nemci poslali v predhodnico tank, kar pa se je zgodilo le redkokdaj, bi oviro z gosenicami odrinil pod cesto, ne da bi se kaj prida zadrževal. Z oklepnim avtomobilom bi bilo drugače; ta ne bi mogel izriniti lesa s ceste,

ker nima takih možnosti obračanja kot tank, ki se lahko zasuje na mestu. Podobne, vendar precej manj ugodno postavljene so bile druge zasede, ker so bile bolj oddaljene od ceste.

Čete obeh bataljonov so bile pripravljene za manevrski nastop v razpotegnjenem bližnjem gozdu, ki se je vlekel kakšnih dvesto petdeset metrov od ceste vse od Mrzlih Vodic do bližine Lokev v več ali manj strmih svetih. Po ostankih gozda v »čistem«⁸ pasu je bilo sklepati, da so ga posekali Italijani zaradi varnosti svojih zvez med sosednjima garnizonoma.

Vse ožje nadzorovano območje je bilo pokrito z nepredelano zmrznjeno snežno odejo, prehajajočo spodaj onstran ceste v temnejše velike lise zmrznjenega močvirja, poraslega tu in tam z močvirno trstiko in vrbejem.

Izvidnica in otroci

V smeri Gornjega Jelenja je bila okrog poldneva poslana močnejša bojna patrolja, oborožena s puškomitraljezom in lahkim italijanskim minometom. Dobila je ukaz, naj se poda skozi izpraznjene Mrzle Vodice proti zgornjemu delu vasi, kjer bi se onkraj desnega ovinka povzela na koto 846, odkoder bi lahko nadzorovala dobršen del ceste v strmini. Predvsem naj bi opazovala navzgor proti Gornjemu Jelenju, kjer tega dne ni bilo zasede, in da bi se opozorilno spopadla z Nemci ali ustaši, če bi le-ti prihajali s te strani.

Zunaj redko naseljenih hiš v vasi ni bilo videti nobenih odraslih civilistov, razen majhne skupinice otrok, ki so zavzeto opazovali patroljo na počasnem pohodu. Kot bi trenil, so se pridružili borcem: »Zdravo drugovi partizani, kuda žurite?...«⁹ Otroška priskrbenost vprašanja in iskreni pogledi »razposajencev«¹⁰ v močno pisanih in zakrpanih oblačilih ter obutih v »čevlje«, nenavadnih oblik in velikosti, je privabila tudi borcem nasmehe na usta. »Pa idemo, da vidimo, šta se gore može vidjeti...«¹¹ Nihče ni imel v žepu ničesar, kar bi jim lahko ponudil. Menda so tipanje po žepih opazili. Večji med njimi je izustil: »Nemojte drugovi tražiti i tako znamo, da nemate ništa kao i mi...«¹²

Se nadaljuje

PODSREDA

Pobratenje mora
roditi sadove

Naš krajevni praznik smo letos praznovali še posebno slovesno. Dne 4. novembra 1941 so namreč Nemci v Mariboru ustrelili tukajšnjega zavednega nadučitelja – komuniste Anteja Počotnika in njegovega sina, študenta medicine.

V sklopu tega praznovanja je bilo 8. novembra sklenjeno pobratenje med tukajšnjo KS Podšreda in KS Boris Kidrič iz Maribora. Pobudo za pobratenje so dali Mariborčani in Podšredčani smo ponudbo vsekakor z veseljem sprejeli.

V dopoldanskih urah so si gosti iz Maribora ogledali posebnosti našega kraja, med drugim tudi muzej maršala Tita in rojstno hišo Titove matere. Po kosilu je bila v šoli slavnostna seja obseh skupščin, krajevske skupnosti Podšreda in KS Boris Kidrič iz Maribora. Na slovesni seji so prisostvovali višji predstavniki občine Šmarje pri Jelšah in Titova sestrčna Ana Kostanješek.

Po seji in podpisu listine o pobratenu, ki sta jo v imenu KS Podšreda podpisala mladina Gusti Kunej in Milka Dobravc, so predstavniki obseh krajevnih skupnosti simbolično zasadili v središču trga lipo, nato pa položili vence pod spomenik padlim borcem in žrtvam nemškega nasilja druge svetovne vojne.

Ob 16. uri je bila v gasilskem domu proslava. Nastopili so moški pevski zbor iz Kozjega pod vodstvom učitelja Černelca in učenci kozjanske šole ter domači recitatorji.

Priložnostna govora sta imela sekretar osnovne organizacije ZK iz Maribora in Šmarje pri Jelšah. V svojem govoru sta predvsem poudarila pomen sklenjenega pobratenja, potrebo po tesnejših povezavah med mestom in vasjo. Po proslavi je sledila pogostitev vseh prisotnih in prsta zabava s plesom.

Želimo, da sklenjeno pobratenje ne bi ostalo samo simbolično.

MARIJA VUK

SLOVENJ GRADEC

Seja občinskega
odбора

Na razširjeni seji občinskega odbora ZZZB NOV Slovenj Gradec je Mladen Mrlolj, sekretar občinske konference ZK Slovenj Gradec, seznanil člane o družbenopolitični in ekonomski oceni stanja doma in v svetu. Franc Beliš, predsednik komisije za splošni ljudski odpor in družbeno samozasčito pri občinskem odboru ZZZB NOV Slovenj Gradec pa je temeljito obrazložil 14 točk načrta aktivnosti občinske organizacije ZZZB NOV Slovenj Gradec na področju splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite v akciji Nič nas ne sme presenetiti 80-81.

V razpravi o tem je Mirko Grešnovnik, sekretar občinske konference SZDL, govoril o izvajanju nalog, o obujanju tradicij NOB zlasti med šolsko mladino, za kar meni, da so borci vse premalo angažirani zlasti pri prenašanju izkušenj, vodenju in razvijanju sposobnosti občanov, da se z orožjem v roki upre sovražniku in proti vsem tistim, ki bi hoteli skušati ogrožati našo neodvisnost in svobodo.

Poudaril je še, da je letošnja akcija usmerjena predvsem v to, da se pripravljamo tam, kjer še nismo pripravljani.

Po široki koristni razpravi prisotnih je Ludvik Pušnik, predsednik občinskega odbora ZZZB NOV Slovenj Gradec strnil predlagane misli in jih uskladal v smernice, ki bodo koristno služile za delo v prihodnjem obdobju.

ADOLF ANKON

LJUBLJANA

Plošča padlemu borcu

Organizacija ZB NOV pri KS Boris Kidrič iz Ljubljane bo v sredo, 26. novembra, ob 15.30 uri slovesno odkrila spominsko ploščo Viktorju Jurkasu – Binetu, predvojnemu komunistu in ustanovitelju 1. odbora OF za 4/a Bežigrad v Ljubljani.

Partizan Bine je padel junaške smrti v boju z Nemci kot vodja TEHNIKE – META v Mišacah pri Podnartu 7. oktobra 1943, leta, pokopan pa je v skupnem grobišču borcev v Kranju. Slovesnosti v Bežigradu se bodo udeležili tudi predstavniki krajevske organizacije ZB NOV iz Srednje Dobrave iz radovljanske občine.

Na pobudo organizacije ZB NOV iz KS Boris Kidrič pa bo pred odkritjem spominske plošče v soboto, 22. novembra ob 10.30 uri žalna slovesnost v Mišacah na kraju, kjer je padel 1943. leta njihov rojak Bine. Poleg njegovih soborcev in predstavnikov KS Boris Kidrič se bodo na slovesnosti poklonili njegovemu spominu delegacije s prapori krajevske organizacije ZB NOV iz Podnarta, Kamne gorice, Srednje Dobrave, Kroke in Lancova.

LJUBLJANA

Seja odbora vojaškega
šolstva NOV

V soboto, 22. novembra, ob 10. uri bo v Metliki seja odbora skupnosti Vojaškega šolstva NOV in POS Slovenije, ki ima svoj sedež pri glavnem odboru ZZZB NOV Slovenije. Udeleženci si bodo ogledali muzej NOB v Metliki in se pogovorili o posebni zbirci o vojaškem šolstvu. Na seji bodo obravnavali pravilnik skupnosti in se dogovorili o ustanovitvi pododborov za podoficirske šole 4. operativne cone, 7. in 9. korpusa ter šole VDV ter o pripravah za postavitev obeležij za tiste šole, ki teh še nimajo; gre za 7., 9. korpus in šolo VDV. Nadalje se bodo dogovorili o oblikah in vsebini sodelovanja z domicilno občino Metlika in opravili tovariški pogovor s predsedstvom odbora 15. SNOUB, ki ima svoj domicil tudi v Metliki.

BRANKO BLENKUŠ

JURŠINCI

V spomin na
okupatorjeve žrtve

V krajevni skupnosti Juršinci v osrčju Slovenskih goric so praznovali svoj peti krajevni praznik, ki pa so ga preživeli v spominu na prve revolucionarje in žrtve okupatorja, ki so darovali svoja življenja na oltar domovine že 1941. leta.

Tedaj je namreč okupator ustrelil dr. Metoda Špindlerja, Franca Toplaka pa študenta Zornana. Kot žrtve za svobodo pa so padli tudi mnogi drugi in njih imena so kot večni spomin vklesana na osrednjem spomeniku v Juršincih.

Ob spominu na žrtve so tu imeli slovesno sejo vseh družbenopolitičnih organizacij, ki so se je poleg drugih krajanov udeležili tudi svojci padlih. Ob zaključku pa so položili vence na spominska obeležja, medtem ko so učenci tamkajšnje osnovne šole, ki nosi ime po Slovenskogoriški četi, ki je bila, potem ko je bila izdana, uničena nedaleč od Juršincev, v Mostju, avgusta 1952. leta, pripravili krajši kulturni program.

FRANJO HOVNİK

TRŽIČ

Trdno na Titovi poti

Predsednik Tito se je že v času naše revolucije zavedal, da originalnega koncepta revolucije ni možno izpeljati brez sodelovanja vseh ljudskih in materialnih zmogljivosti, brez lastnih oboroženih sil in narodov, ki bodo v revoluciji videli sredstvo samoosvoboditve. Zato je razvil nov, avtentičen način vojskovanja, ki se je razvil v današnji sistem splošne ljudske obrambe in družbene samozasčite. Naša družba se trudi za podružabljanje obrambnih priprav in vseh tistih aktivnosti, ki krepijo zavest, odgovornost in znanje tako mladine kot vojske. To pomeni tudi negovanje in razvijanje revolucionarnih tradicij NOB. S takim namenom sta poveljstvo Ljubljanskega armadnega območja in republiškega konference ZSMS ob 35-letnici osvoboditve razpisala skupno tekmovanje vojakov in mladine z naslovom TITO-PARTIJA-REVO-LUCIJA, ki skupaj s tekmovanjem v kulturnih dejavnostih tvori široko zasnovano manifestacijo Mladost v pesmi, besedi in spretnosti. Priprave na tekmovanje so zajele široke množice mladim po kasarnah, šolah, garnizijah.

V Trzinu je bilo 7. novembra regionalno gorenjsko tekmovanje, na katerem so se zbrale ekipe gorenjskih občin. Skupne ekipe vojakov in mladine, ki so bile izbrane na podlagi predhodnega individualnega študija, so se že popoldan pomerile na izbirnem tekmovanju v osnovni šoli heroja Bračiča v Bistrici. V večerni finale v trzinem kinu so se uvrstile ekipe Kranja, Radovljice in Trzin. Trzin, ki je bil prvič gostitelj podobnega tekmovanja, je na poti do mesta prireditve pripravil v Kurinovi hiši za vse tekmovalce recital poezije ljudskega pesnika Vojteha Kurina.

Prvi je tekmovalce, obiskovalce in goste, med njimi predstavnike Ljubljanskega armadnega območja predstavil predsednik OK ZSMS Trzin Vinko Golmajer. O pomenu tekmovanja in Titovi vlogi pa je spregovoril Tomašič, ki je poudaril vztrajanje na Titovi poti, ki nam je zapustil svoja dela in misli, ki jih moramo uresničiti.

V bogatem kulturnem programu so sodelovali predstavniki gorenjskih občin, med njimi vojski, osnovnošolci s svojimi recitacijami, folklor, balet, mlada kranjska kantavtorica itd. V samem kvizu so zmagali domačini, drugo mesto sta si razdelili ekipe Kranja in Radovljice. Tako bo Gorenjsko na republiškem tekmovanju v decembru zastopala ekipa Trzina.

Taka srečanja tudi utrjujejo vezi med vojski in mladimi in razvijajo pridobitve, zlasti bratstvo in enotnost naših narodov in narodnosti. Sami rezultati niso bistvenega pomena, čeprav so določeni prikaz znanja; veliko pomembnejša je spodbuda mladim k aktivnosti na vseh področjih družbenih dejavnosti, zlasti pa razvijanje idej, v katere je vložil svoje življenjske sile tovariš Tito.

MILENA FORNAZARIČ

SEVNICA

Naš vsakdan je tudi
Marokova zapuščina

V spomin na uspešno akcijo Brežiške čete, ki je 12. novembra 1941 iz sevniških zaporov rešila pet borcev, praznuje vsako leto občina Sevnica. V vrsti pomembnih dogodkov je v teh dneh slavila tudi osnovna šola Sava Kladnika, ki je z novimi 11. učilnicami in kabinetom, knjižnico in drugimi prostori, vse to je tudi rezultat samopriprave vseh občanov, dobila pogoje za še boljše delo. Hkrati s tem so praznovali tudi v manj razviti krajevni skupnosti Zabukovje, kamor so s Podvrha speljali novo cesto, skozi vas pa asfalt. V soboto pa so pred podružnično šolo odkrili tudi spominsko obeležje narodnemu heroju Alojzu Kolmanu-Maroku, legendarnemu partizanskemu komandantu, ki je bil rojen v bližnjem zaselku Završe.

O njegovih težkih mladosti in nevsakdanjosti junastvih je ob odkritju spregovoril komandant Kozjanskega odreda Marjan Jerin. Živo in na-

Ob odkritju spominskega obeležja Maroku. Šola v Zabukovju bo po seji nosila ime po rojaku, narodnemu heroju Alojzu Kolmanu-Maroku.

zorno je orisal Marokovo življenje, posebej slikovito pa nizal dogodke, ki so zabukovskega rojaka popeljali iz Mokronoške čete do komandanta zaščitne brigade glavnega štaba.

O Maroku, ki je vodil svoje borce v bitkah na Primorskem, Turjaku, Pugledu in pri Verdu, kjer je iz vlaka rešil 322 internirancev, pa na Gorenjskem, v Savinjski dolini, na Koroškem ter drugod, ob tem pa se povzpel vse do namestnika komandanta 6. operativne cone NOV in POS, je napisal bogato knjižico tudi Franci Pipan iz Sevnice. Delo je bogat prispevek k poznavanju našega narodnoosvobodilnega boja, saj jo poleg pisanih virov dopolnjujejo tudi izjave še živih prič. Skratka, knjižica je nazoren oris trpkega in junaškega življenja moža, ki je dal pečat svoji dobi, rojakom in mladini pa postal svetel vzor.

VLADO PODGORŠEK

LENART V SLOVENSKIH
GORICAHPraznovanje v
znamenju napredka

Sredi oktobra so tudi prebivalci Lenarta v Slovenskih goricah nad vse slovesno ter v somni na žrtve okupatorja, ki tudi Lenartčanom v svojem besu in nemoči ni prizanesel. Letos so proslavili že svoj drugi praznik.

Delovni ljudje in občani pa so ob tej priložnosti bogatejši za novo avtomatsko telefonsko centralo ter še za nekatere druge pridobitve. Sicer pa naj omenimo, da se Lenart zadnji čas vse bolj razvija v industrijsko mesto, kajti tu so zgradile številne delovne organizacije iz Maribora in od drugod svoje dislocirane obrate. To so v glavnem moderne tovarne, kjer je zadnji čas dobilo zaposlitev že nekaj sto ljudi, med drugim tudi naši zdomci, kar je brez dvoma dokaj velik uspeh.

Ob praznovanju pa se je poleg kulturnih prireditev vrstilo tudi nekaj športnih prireditev. Med drugim so organizirali celo rimsko hojo po poteh, po katerih so nekoč hodili tudi borci za svobodo. Posebne delegacije pa so med drugim položile vence ob spominska obeležja iz NOB.

FRANJO HOVNİK

TRBOVLJE

Spominsko obeležje
narodnim herojem

V nedeljo dopoldan, 16. novembra 1980, so v Trbovljah na območju krajevske skupnosti Fric Keršič odkrili spominsko obeležje trem narodnim herojem in znanim predvojnimi revolucionarjem, ki so delovali v revirjih Fricu Keršiču-Galu, Alojzu Hohkrautu-Lojzu in Francu Vrešku-Gustlu.

Na preurejenem prostoru pred vhodom v rov, kjer so pokojni revolucionarji do leta 1941 delali kot rudarski delavci v jami, je postavljena in bila odkrita spominska plošča. Ob tej priložnosti je bila organizirana slovesnost ob izvedbi krajšega kulturnega sporeda, v katerem so sodelovali: Delavska godba, Moški pevski zbor Zarja in Mladinski pevski zbor Trbovlje, objavljen pa je bil tudi odlok o uvedbi krajevnega praznika KS Frica Keršiča, ki sovpada z obletnico njegove junaške smrti.

O liku in delovanju predvojnih revolucionarjev in narodnih herojev je spregovoril prvoborec Ivan Gorjup, ki je pred občinstvom orisal njihovo življenjsko pot.

V pripravah na to spominsko slovesnost so bile izdelane tudi značke z liki teh treh narodnih herojev. Pobudo za postavitev tega spominskega obeležja je dal nosilec spomenice 1941. Karl Forte-Maroko prek združenja ZB NOV, ki so jo vsi vsestransko podprli, še zlasti v okviru njihove krajevske skupnosti, in zbrali del materialnih sredstev za postavitev tega obeležja. Temu zgledu naj bi sledile podobne pobude tudi na območjih drugih KS, koder še ni spominskih obeležij nekaterih revolucionarjev ali zgodovinskih dogodkov iz NOB, ki še niso obeleženi.

RUDI MATKO

OREHOVLJE

Borci najbolj delavni

Krajevno združenje borcev NOV Orehovalje je eno izmed najbolj delavnih in novogoriških občin. V lanskem letu so odkrili obnovljen spomenik padlim borcem NOV in razvili svoj prapor. Vrednost prostovoljnega dela, ki so ga opravili člani združenja in občani pri obnovi spomenika, znaša več milijonov starih dinarjev. Združenje šteje 64 članov. Člani sodelujejo v vseh družbenopolitičnih organizacijah in organih krajevske skupnosti. Zelo so aktivni pri reševanju vseh komunalnih vprašanj svojega kraja. Letos so za svoje člane organizirali dva tridnevna ogleda pomembnih krajev iz zgodovine NOB v Jugoslaviji. Obiskali so grob tovariša Tita in grob neznanega junaka na Avali v Beogradu, zloglasno taborišče Jesenovac in si ogledali kongresni center Sava. Potovali so po poteh Avnoja, si ogledali rojstno hišo tovariša Tita in politično šolo v Kumrovcu, Drvar, Jajce in spomenik na Kozari. Poleg vsega tega pa skrbijo tudi za reševanje vprašanj svojih članov (socialnih, zdravstvenih in pod.). Tudi življenjskih jubilejev svojih članov ne prezrejo. Letos so visok življenjski jubilej, in osemdesetletnico življenja, praznovali kar trije njihovi člani: Antonija Masten roj. Silič, Jože Cotič in Emil Ušaj.

Jožetu Cotiču je v NOV padel sin Marjan, star komaj devetnajst let. Vsi trije jubilarji so napredni in so aktivno sodelovali za NOB. Antonija Masten in Emil Ušaj sta bila letos na obisku groba tovariša Tita. Antonija je potovala tudi po poteh AVNOJ. Cotič ni bil na potovanju in obisku v Beogradu, ker je slabšega zdravja in ni mogel na pot.

Vsi trije jubilarji – preprosto orehovski krajan, so bili letos 29. oktobra presenečeni, ko jim je krajevno združenje borcev NOV priredilo sprejem. Po kratkem nagovoru predsednika združenja Jožeta Siliča in predsednika krajevske skupnosti Miren Dušana Pelicono, ki sta se jubilarantom prisrčno zahvalila za njihov prispevek v NOB in v povojni izgradnji naše samoupravne socialistične domovine ter jim zaželela še veliko srečnih in zadovoljnih let, so vsem trem za visok življenjski jubilej poklonili v spomin vrtnico – grb novogoriške občine. Skromno je bilo darilo, zato pa toliko bolj dragoceno. Še posebej je dragoceno jubilarantom, ki so sami skromni. Mnogo sta jim pomenila prisrčen sprejem in prijazna, topla tovariška beseda sotovarišev in sodelavcev. Mnogo več jim je pomenilo to kakor kakršnokoli razkošno darilo.

LOJZE KRISTANČIČ-MINKO

Osemdesetletniki: Emil Ušaj, Antonija Masten in Jože Cotič

LJUBLJANA

Delovni dogovor na tovariškem srečanju

V ljubljanskem domu JLA je bilo tovariško srečanje, ki sta ga tokrat prvič skupno organizirali ljubljanski sekciji Briško-beneškega odreda in Gregorčičeve brigade. Udeležilo se ga je okrog 200 borcev in bork ter aktivistov, ki so med NOB delovali na območju Goriških brd, Slovenske Benečije, Režije in Kanalske doline ter Zgornje Soške doline. Nekateri so prišli tudi s svojci in vsi skupaj so za uvod zapeli skupaj s člani zabavnega ansambla doma JLA tisto znano partizansko: Slovenci kremeniti..., in po kulturnem programu, ki ga je oplemenitil igralec Marko Simčič z recitacijami, je spregovoril predsednik ljubljanske sekcije BBO Oskar Ciglič in pozdravnim besedam dodal tudi poročilo o delu oziroma delovanju domilnega odbora BBO s poudarkom seveda na delu ljubljanske sekcije v minulem obdobju, ter program za prihodnje leto. Pri tem je veljal poseben poudarek nadaljnjemu zbiranju gradiva za monografijo Briško-beneškega odreda, Gregorčičeve brigade, Kobariškega vojnega področja in Zapadno primorskega okrožja ter da vsi, ki so sodelovali v teh enotah oziroma območjih pomagajo tovarišem Francu Črnuglju-Zorku in Branku Bavcu pri zbiranju podatkov in drugega zgodovinskega gradiva.

Vzpodbudna je povezava ljubljanskih sekcij BBO in Gregorčičeve brigade, ki je tokrat zaznela na sobotnem tovariškem srečanju, še bolj vzpodbuden pa je poziv glede dogovarjanja skupnih akcij odborov borcev enot, ki so se med NOB bojevale na skoraj istem območju. Tako se bodo v letu 1981 skupno udeležili proslav in odkritja spomenikov v Soški dolini, v Benečiji in v Goriških brdih.

Po pozdravnih besedah in poročilu o delu in programu dela so se začeli prepletati spomini z nalogami in dolžnostmi borcev v sedanjem trenutku, pa tudi prenekega pikra je bila izrečena na račun TV-nadaljevanke, predvsem četrte epizode Šuke pa ni, Šuke pa ne in vloga Klandra.

STAS

PODNART

Krajevni praznik

V spomin na prve volitve v krajevne vaške odbore, ki so jih krajanji na območju sedanje krajeve skupnosti kljub okupaciji izvedli novembra 1944. leta v krajevni skupnosti Podnart, letos že petindvajseti praznujejo svoj krajevni praznik. V počastitev krajevnega praznika bodo v drugi polovici novembra organizirali razne športne prireditve. Zaključek praznovanja krajevnega praznika bodo združili s praznovanjem dneva republike. Dne 29. novembra bodo ob 19. uri imeli v domu kulture v Podnartu kulturno prireditev. Na proslavi bodo sprejeli cicibane v pionirsko organizacijo, najbolj zaslužnim krajanom pa bodo podelili priznanja.

CIRIL ROZMAN

MIKLAVŽ PRI MARIBORU

Razstava o revoluciji in NOB

Krajevna organizacija ZZB NOV pripravila skupaj z družbenopolitičnimi organizacijami v Miklavžu pri Mariboru razstavo na temo Miklavž med NOB in takrat živečimi ljudmi, ki jo bodo odprli ob prazniku republike.

Velja, da sicer že kar uvodoma zapišemo, da so v tej krajevni skupnosti zadnji čas s prizadevanostjo uspeli združiti vse frontne organizacije v kraju, ki delujejo složno kot en mož ter si vsak po svoje prizadevajo za nenehni razvoj kraja kot celote. Med njimi namreč ni razprtij, ki so žal prisotne v marsikaterem drugem kraju, kar brez dvoma močno zavira razvoj in napredek kraja.

Pri Miklavžu so med drugim zadnji čas ustanovili tudi precej športnih društev, v katerih se zbira predvsem mladina. Imajo tudi aktivno kulturno društvo. Naj omenimo, da je v KS Miklavž kar nekaj nad 500 mladih, ki jih želijo med seboj še bolj povezati. In mogoče ni odveč, če zapišemo, da imajo tu kar nekaj nad 450 delegatov, ki aktivno delajo.

Ne bo odveč, če zapišemo, da so se v Miklavžu že sedaj lotili priprav na akcijo NNNP, ki jo bodo izvedli v prihodnjem letu in v to akcijo želijo pritegniti množico ljudi, da bodo tako vedno in vsak trenutek pripravljeni na nepredvidene akcije.

FRANJO HOVNİK

LJUBLJANA

Program komisije za vojaško šolstvo NOV in POS

V petek, 7. novembra, se je v Ljubljani sestala komisija za zgodovino vojaškega šolstva, ki deluje v okviru Skupnosti vojaškega šolstva NOV in POS. Na seji so na kratko pregledali dosedaj opravljeno delo in sprejeli program dela ter finančni plan za letos in prihodnje leto. V okviru tega bodo nadaljevali z zbiranjem zgodovinskega gradiva za pisanje monografije. To nalogo bo v glavnem opravil profesor zgodovine dr. Drago Stepišnik. Nadalje bo ta komisija skrbela za prenašanje tradicij, izkušenj ter v zvezi s tem sodelovala s šolami in zavodi, ki nadaljujejo tradicije vojaškega šolstva NOV in POS. Sodelovali bodo s šolskim muzejem, ki naj bi pripravil stalno razstavo o vojaškem šolstvu v Ljubljani ter občasne razstave s to vsebino po drugih krajih Slovenije. Za prihodnje leto so predlagali, da bi postavili spominsko obeležje podoficirski šoli 9. korpusa, in sicer v kraju, kjer se je ta šola najdalj zadrževala. V zvezi s tem bodo skupnosti predlagali, naj istočasno v tem kraju pripravijo prihodnje srečanje udeležencev vojaškega šolstva NOV in POS. Komisija bo sodelovala pri pripravi programa tega srečanja.

BRANKO BLENKUS

RADOVLJICA

Obeležja vsem kurirskim postajam

Komisija partizanskih kurirjev in vezistov pri občinskem odboru ZZB NOV Radovljica pripravlja odkritje spominskih obeležij relejnih kurirskih postaj, ki so med NOB delovale na območju občine Radovljica. Odkritja bodo ob proslavah narodnih in državnih praznikov, začnši že letos, če bo mogoče še v mesecu novembru in decembru ter v prvem polletju prihodnjega leta.

Kurirske postaje (karavle) so bile zaradi nujne konspiracije v skritih krajih, spominske plošče pa bodo na vidnih mestih ob javnih poteh in stezah, kjer gre največ ljudi. Komisija je mnenja, da naj bodo te plošče, ki bodo iz naravnega marmorja, vzgajene na objektih javnih zgradb, da bodo zaščitene tudi pred vremenskimi neprilikami.

Gre za postaje: G 12, G 14, G 2, G 6, G 4, G 33, G 31 in G 29. Njihovi komandirji, če teh ni več pa namestniki in njihovi kurirji, bodo ob sodelovanju predstavnikov krajevnih skupnosti določili lokacije za vgraditev plošč in poskrbeli za dostojno vgraditev in slovesno odkritje ob sodelovanju šolskih pionirskih odredov, kulturno-metniških društev ter športnih organizacij. Vsi nekdanji kurirji relejnih zvez bodo ob odkritjih prejeli spominske značke.

Komisija je na svoji zadnji seji obravnavala tudi spisek oziroma evidenco nekdanjih kurirjev, ki je še deloma pomanjkljiva in jo je treba takoj izpopolniti.

JANEZ ARH

IDRIJA

Spominski pohod na Javornik

Organizatorja lanskega, prvega spominskega pohoda na Javornik nad Črnim vrhom - planinsko društvo in občinski odbor ZB v Idriji, že organizirata priprave za 2. tradicionalni spominski pohod na Javornik, ki bo 21. decembra.

Pohod je organiziran v spomin na tragični dogodek, 23. decembra 1943, ko je ob domačiji pri Skvarču, v bližini planinske koče na Javorniku zaradi izdajstva padlo 47 borcev 3. bataljona Gradnikove brigade.

Letos so tem padlim postavili spomenik ob planinski koči, na domačiji pri Skvarču pa so odkrili spominsko ploščo.

Lanskega pohoda se je udeležilo kljub slabemu vremenu nad 500 bivših borcev, planincev, pripadnikov JLA in drugih. Letos jih pričakujejo več. K sodelovanju bodo povabili sosednja društva, garnizijo JLA v Ajdovščini in domicilni odbor Gradnikove brigade.

Tisti, ki se bodo letos udeležili drugega spominskega pohoda na Javornik, drugič, bodo prejeli bronasto spominsko značko.

JANEZ JERAM

GRIŽE

Pionirji po poteh revolucije

Pionirji Osnovne šole Nada Cilenšek Griže obiščejo vsako leto grob Ivanke Uranjek, prve talke na Slovenskem, po katerem se imenuje njihov pionirski odred. Obisk organizirajo skupaj s Planinskim društvom Zabukovica, ob pomoči občinskega odbora ZB Zalec.

Letos jih je poleg mentorja in planinskih vodnikov spremljala še Marija Uranjek, sestra padle talke.

Ustavili so se v Krškem, na grobu in v spominskem parku pred šolo. Tu sta mentorica in Marija Uranjek spregovorili o liku Ivanke Uranjek in o tragediji, ko so Nemci ustrelili 9 fantov iz Krškega in deklet iz Griž, ki je bila kurirka PK KP Slovenije. Nato so odšli v Brežice. Po ogledu muzeja so si ogledali še razstavo Partizanske delavnice na Slovenskem.

Nato jih je pot vodila v Trebče in v Kumrovec. Ogledali so si rojstno hišo Titove matere, rojstno hišo tovariša Tita. Petdeset pionirjev je tako spoznalo delček naše zgodovine. Naslednja pot jih bo vodila na Moravsko, kjer je padla Nada Cilenšek, funkcionarka skoja, po kateri se imenuje šola v Grišah.

FRANC JEZOVIK

Odkritje spominske plošče

Zveza borcev pri krajevni skupnosti Boris Kidrič vabi vse svoje člane in prijatelje na slovesno odkritje spominske plošče v spomin tovarišu Viktorju Jurkasu-Binetu, in sicer v sredo, 26. novembra, ob 15.30. Ploščo bo odkril Franc Leskošek-Luka.

Pred odkritjem spominske plošče in sicer dne 22. novembra ob 8. uri, bo peljal avtobus izpred Vojkove 1 na grob v Kranj in na kraj dogodka v Mišace, kjer bo kratka komemoracija.

ZB NOV Boris Kidrič
Vojkova 1, Ljubljana

Borcem 15. divizije

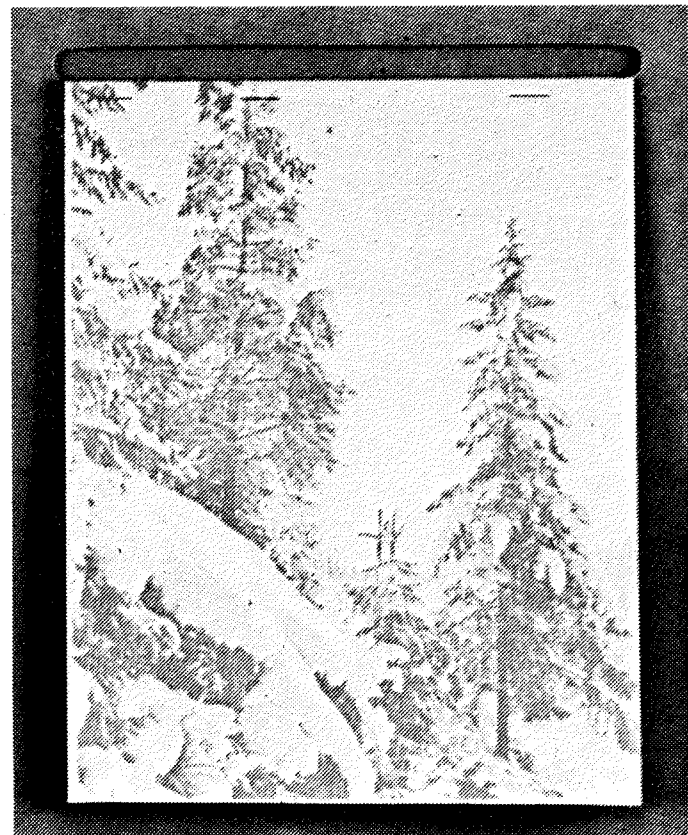
Vašimo borce Gubčeve, Cankarjeve, 12. in 15. SNOUB, 1. artiljerijske brigade, jurišnega bataljona in borce štabnih enot na

zbor skupnosti borcev 15. divizije, ki bo v soboto, 6. decembra 1980, ob 17. uri v domu JLA v Ljubljani. Na zboru bomo obravnavali in sprejeli pravilnik o nalogah, organiziranosti in poslovanju skupnosti borcev in izvolili odbor.

Po zboru bo tovariško srečanje.

Odbor borcev
15. divizije NOVJ

KMETOVALCI POZOR

Bliža se novo leto!

Založba Borec iz Ljubljane tudi letos ni pozabila na vas. Pripravila vam je priročen stenski KMETIJSKI KOLEDAR 1981.

Koledar vsebuje vrsto koristnih nasvetov za mesečna opravila na vrtu, polju in v sadovnjakih ter vinogradih. Vse to v preprosti, razumljivi besedi.

Prednost nasvetov je tudi v kratki, strnjeni vsebini. Nasvete bodo našli v koledarju tudi čebelarji. In kako do koledarja? Enostavno!

Izpolnite naročilnico za enega ali več in jo pošljite čimprej, saj je naklada omejena.

Založba Borec bo vsakemu dvajsetemu naročniku KMETIJSKEGA KOLEDARJA poslala koledar zastonj!

Cena je ugodna - 19,50 dinarja, stroški poštnega povzetja po 12 dinarjev, skupaj 31,70 dinarja, zato pohitite in izpolnite naročilnico! Pošljite jo na naslov: ZALOŽBA BOREC, Miklošičeva 28, 61000 Ljubljana, z oznako KMETIJSKI KOLEDAR 198

Ime in priimek _____

Točen naslov _____

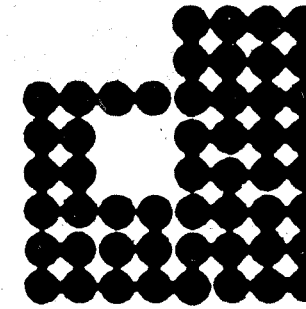
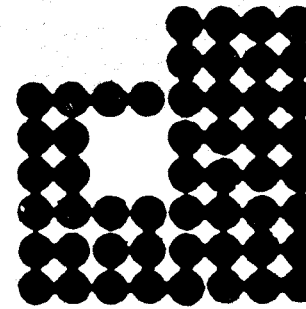
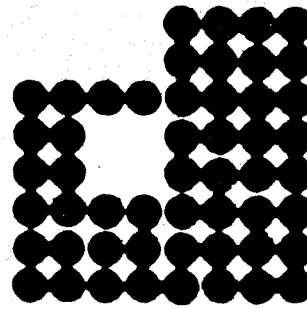
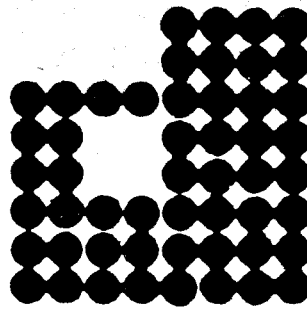
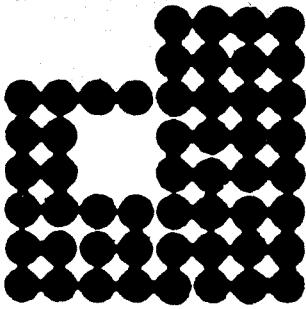
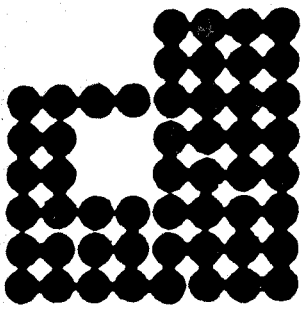
Naročam _____ izvodov KMETIJSKEGA KOLEDARJA 1981

Podpis

JANUAR '80

PROSINEC

1	16
2	17
3	18
4	19
5	20
6	21
7	22
8	23
9	24
10	25
11	26
12	27
13	28
14	29
15	30
	31

TOZD Tisk časopisov
in revij
TOZD Grafična
priprava
TOZD Knjižni in
komercialni tisk
TOZD Grafična
dodelava

61000 LJUBLJANA,
Titova cesta 35
p.p. 29
Telefon (061) 315-366
Telex: 31291 yu dtlj
Predstavništvo
Beograd:
Moše Pijade 12
Telefon (011) 336-094
in 335-089

DELO

Časopisno in grafično podjetje,
Ljubljana

Dejavnost TOZD
– stavljenje (foto,
lino, mono), izdelava
enobarvnih
večbarvnih filmov in
klišejev

– roto-ofset časopisni
in revijalni tisk
– ofset in knjigotisk
(eno in večbarvni)
– grafična dodela
(knjigoveznica)

strojgradnja,
konstrukcije in montaža
n. sol. o. 62001
MARIBOR
Zagrebska 20, p. p. 200
telefon: (062) 32-751
telegram: metalna
Maribor
telex: 33115 yu metmb

PROJEKTIRA, PROIZVAJA IN MONTIRA:

- transportne naprave
- opremo za energetiko
- procesno opremo
- stroje za preoblikovanje kovin
- gradbene žerjave in osebno tovarna dvigala
- avtožerjave
- jeklene konstrukcije
- kmetijsko mehanizacijo
- ladijsko opremo

PREDSTAVNIŠTVA METALNE

11000 BEOGRAD, Nušičeva 6/I, telefon: (011) 334-348
71000 SARAJEVO, Ul. Maršala Tita 50/IV
91000 SKOPJE, Partizanski odredi 119, telefon:
(091) 259-007

DRAVSKE ELEKTRARNE MARIBOR, n. sol. o.

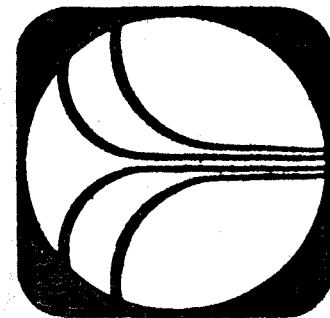
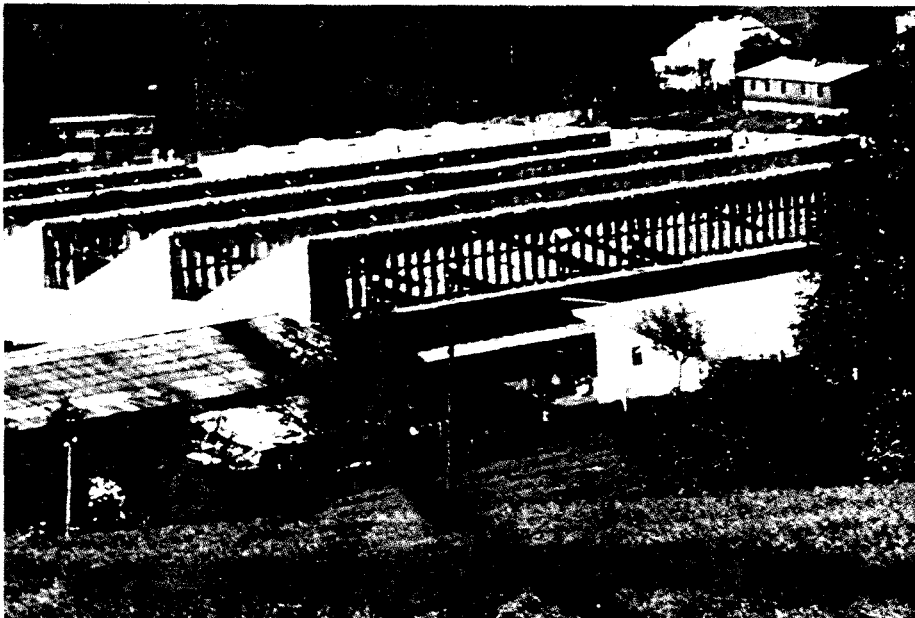
TOZD ELEKTRARNA VUZENICA, n. sol. o., Vuzenica

Iskra Industrija kondenzatorjev
68333 Semič – Jugoslavija Semič, Vrtača
TOZD Delovna skupnost skupnih služb

p.p. 1, tel. 78-300; teleg. Iskra Semič; teleprint. 35 724 YU ISKOND

»V tridesetih letih obstoja tovarne kondenzatorjev v Semiču je le-ta prerasla iz prvotne delavnice v moderno industrijo, ki se je uveljavila tudi na zahtevnih tujih tržiščih. Medtem ko je bil v začetku izvoz usmerjen predvsem na vzhodna, se je v zadnjem obdobju preusmeril pretežno na zahodna. Moderna tehnologija in kvalitetni izdelki to tudi omogočajo, čeprav je konkurenca tako v kvaliteti kot v ceni izredno ostra. Izvoz se je v dvajsetih letih povečal za dvajsetkrat, asortiment izdelkov pa se je menjal v korist zahtevnejših in profesionalnih izvedb. Proizvodnost se večja, razvijati pa je treba tudi novo tehnologijo in skrbeti za strokovno usposabljanje zaposlenih. To je Iskra Semič uspelo, prav gotovo pa bodo uspevali tudi v prihodnje, saj se za to trudi ves kolektiv z direktorjem Vladimirjem Zorcem.«

GP

ŽELEZNIŠKO GOSPODARSTVO

GRADBENO PODJETJE LJUBLJANA
n. sol. o.

TOZD NIZKOGRADNJA
TOZD VISOKOGRADNJA
TOZD KAMNOLOM

TELEFON: 313-044 – DIREKTOR: 320-874 SDK LJUBLJANA 50104-601-27130
LJUBLJANA, OB ZELENI JAMI 2

TO-MO-DI

TOPLI MONTAŽNI DIMNIK
Z GIBLJIVO
KISLOODPORNO
OGNJESTALNO
ŠAMOTNO CEVJO

MONTAŽNO INDUSTRIJSKO PODJETJE
61000 LJUBLJANA, OPEKARSKA 13
Tel. 22-113, 20-641
Telex 31420 YU KIP
Tekoči račun 50103-601-23238

Jernej Pelan

Ob praznovanju 79. rojstnega dne je umrl Jernej Pelan, član ZB Grahovo. Bil je napreden kmet, član ZK od leta 1948, član prostovoljnega gasilskega društva od ustanovitve, bil je prvi voljen član krajevnega odbora Grahovo, član ZB in nekaj časa v lovski družini. Med vojno je bil zaradi invalidnosti doma na terenu kot aktivist.

Jožef Pavlin

Pred 87. leti se je rodil v Potokih pri Kobaridu. V prvi svetovni vojni se je štiri leta bojeval na ruski fronti. Konec leta 1942 in v začetku leta 1934 se je s celotno družino vključil v delo za OF. Postal je prvi predsednik vaškega odbora OF. Junija 1944 so ga Nemci aretirali in odgnali v taborišče. Po osvoboditvi se je spet aktivno vključil v družbenopolitične organizacije. Za aktivno delo v NOB in po vojni je bil dvakrat odlikovan.

Jože Rot

Julija smo se poslovi na piranskem pokopališču od Jožeta Rota iz Sečovelj. Rodil se je leta 1917 v Ravnu. V NOV se je vključil takoj po razpadu Italije. Bojeval se je v prekomorskih brigadah od Visa do Trsta do končne osvoboditve nove Jugoslavije. Bil je dvakrat odlikovan.

Lovro Jerebe

Na pokopališču v Šentvidu pri Stični smo se septembra poslovili od dolgoletnega tajnika ZB NOV, tajnika društva upokojencev in tajnika KS Šentvid pri Stični, Lovro se je rodil leta 1903 v Horjulu. Zgodaj se je vključil v OF in opravljal razne naloge na terenu. Nemci so ga poslali v Dachau, kjer je bil do konca vojne. Za svoje delo med NOB in po osvoboditvi je prejel odlikovanja, priznanja in pohvale.

Franc Šubic

Rojen je bil leta 1923 v vasi Hotovlje pri Poljanah. V NOB je začel delati že kot mladinec v poljanski vstaji. Aktivist je bil do leta 1944, ko je vstopil v NOV. Bil je kurir pri zaščitni četi IOOF za Gorenjsko do osvoboditve. Odlikovan je bil z medaljo za hrabrost. Po vojni je opravljal pomembne službene naloge in važne funkcije v družbenopolitičnih organizacijah. Dobil je več odlikovanj in priznanj. Avgusta smo ga pokopali na pokopališču v Gorenji vasi v Poljanski dolini.

Miloš Jancič

Iztekelo se je življenje aktivista in borca Miloša Janciča, neustrahovane novomeškega družbenopolitičnega delavca izrednih moralnih kvalit. Rodil se je leta 1914 v Trstu v napredni železničarski družini. Zaradi zavednosti se je družina morala seliti. Leta 1936 se je Miloš zaposlil v Ljubljani pri železnici in tam ostal do odhoda v partizane aprila 1942, ko se je ognil aretaciji zaradi svojega agilnega dela v OF. V partizanih se je udeležil mnogo težkih bitk, v katerih je bil večkrat tudi ranjen. Od borca, obveščevalca, komisarja in oficirja v štabu Cankarjeve brigade je dosegel čin majorja in opravljal med NOB in po osvoboditvi pomembne in odgovorne vojaške naloge. Zaradi posledic dobljenih ran in boleznih se je leta 1956 invalidsko upokojil kot oficir JLA in se vrnil na svoj dom v ljubljeno Novo mesto. Kljub boleznim se je takoj vključil v ZROP, ZVVI, ZZB NOV in v njih zavzemal odgovorna mesta v občinskih, okrajnih, oblastnih, republiških in zveznih odborih. Vse sprejete naloge je opravljal vzorno, požrtvovalno in nepristransko, za kar ga je družba odlikovala s petimi vojaškimi in tremi civilnimi odlikovanji in odličji.

Neža Hafner

V 74. letu starosti smo jo oktobra pokopali na tržitem pokopališču. Doma je bila iz Bistrice pri Trzinu. Bila je članica VVI in ZB. Sodelovala je z OF in je veliko pomagala borcem materialno in kot obveščevalka.

Franc Kovač

Na dan planincev smo pokopali znane planince, kapelnika pihalne godbe in družbenopolitičnega delavca Franca Kovača. Rodil se je leta 1919 v Zabukovici. Bil je borec Bračičeve brigade, bil je ranjen in leta 1945 mobiliziran kot vodnik. Bil je nosilec državnih odlikovanj, priznanj za delo s področja kulture in planinstva. Kot organizator planinstva je vodil izlete in pohode mladih.

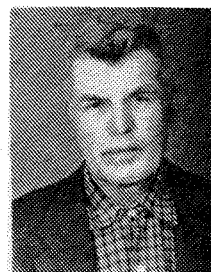
Jože Mikolič

Aprila letos smo pokopali medvojnega sodelavca in aktivista NOG Jožeta Mikoliča iz Velike Hubajnice pri Studencu. Rodil se je leta 1906. Dvojno štetje let je imel priznано od avgusta 1943 do osvoboditve. Za delo med NOB je bil dvakrat odlikovan.

Alojz Markuš

Aprila je umrl Alojz Markuš, ki je bil rojen v vasi Kreglišče pri Komnu na Krasu leta 1902. Takoj po razpadu Italije se je javil v NOV. Ob koncu vojne je bil podporočnik JLA. Tudi po vojni je kot zidarski mojster veliko prispeval h graditvi naše Primorske.

Ivan Turšič

Rojen je bil leta 1886 v Kranji vasi na Krasu. Kot vojak v prvi svetovni vojni je bil na italijanski fronti. Že leta 1942 je začel delati za NOB v svoji vasi. Fašisti so ga leta 1942 zaprli v Trstu v Coronco. Pokopali smo ga septembra.

Mirko Černigoj

Avgusta smo se poslovili od Mirka Černigoja, rojenega leta 1917 na Predmeji. V NOB se je vključil septembra 1943, in sicer v prekomorske brigade, v katerih je bil vse do osvoboditve Trsta. Po vrnitvi iz vojske se je takoj vključil v obnovo porušene domovine.

Jože Negode

Rojen je bil leta 1912 v Logatcu. Bil je izreden aktivist med NOB. V njegovi hiši so dobili partizani večstransko pomoč, saj je delovala za cilje NOB vsa družina. Posebne zasluge sta imela Jože in njegova sestra Ivana, čeprav sta bila oba invalida. Za svoje delo je bil odlikovan. Pokopali smo ga avgusta v Logatcu.

Antonija Keber

Oktobra smo se na sostranskem pokopališču poslovili od Antonije Keber, po domače Brajerjeve Tone iz Zadvora, stare skoraj devetdeset let. Zelo mlada je že delala med vevškimi papirnicarji in na terenu v naprednem društvu Vzajemnost in Svoboda v Zadvoru. Leta 1941 se je vključila v NOB. Njen sin Stanislav Keber-Kogo je bil eden izmed ustanoviteljev prve partizanske čete-Molniške čete. Po vojni jo najdemo med organizatorji prostovoljnega dela.

Jernej Vitez

Na divaškem pokopališču smo ga pokopali oktobra. Rodil se je pred 65. leti v Senadolah. Za NOV je delal na terenu od oktobra 1942 do konca vojne. Bil je odlikovan.

Jože Gianfrate-Pepi

Na čezsoškem pokopališču smo julija letos pokopali tovariša Pepija. Doma je bil iz Barija v Italiji. Po prvi svetovni vojni je ostal na Bovškem. Z družino je stanoval v Čezsoči. Aprila 1943 so ga Italijani aretirali. Bil je v Dachauu, od koder se je vrnil maja 1945. Vsa njegova družina je delala za NOB.

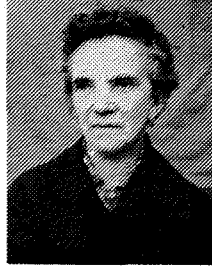
Pepca Mrak

Na postojnskem pokopališču smo septembra pokopali Pepco Mrak. Rodila se je v Vratih pri Čepovanu leta 1900. Aktivno in organizirano je začela delati v odboru OF v Postojni junija 1942. Novembra 1943 so aretirali vso družino. Pepco so odpeljali v tržaške zapore Coroneo, kjer so jo nečloveško mučili, in nato v taborišče Auschwitz. Bila je odlikovana.

Karlo Cuder

V 56. letu starosti je nenadoma umrl borec in rezervni kapetan 1. razreda. Takoj po razpadu Italije se je Karlo vključil v NOV. Nekaj časa je bil v brigadi VDV, nato pa ves čas v Briskobenskem odredu kot komandir čete v Rezijskem bataljonu. Pokopali smo ga februarja na pokopališču v Bovcu.

Ivanka Povšner

V avgustu smo se na pokopališču v Kokri poslovili od zavedne aktivistke Ivanke, rojene leta 1902 v Zgornji Kokri. Že od leta 1941 je nudila vsakemu partizanu vso pomoč, kar je bilo v njeni moči.

Franjo Kristan

Rojen 18. avgusta 1900 v Ljubljani se je kljub temu, da še ni bil vojak, ob razpadu Avstro-Ogrske, star 18 let, takoj kot prostovoljec prijavil v novo nastajajočo slovensko, jugoslovansko prostovoljsko vojsko. Sedmega novembra se je pod poveljstvom poročnika Vinka Struklja udeležil razorožitve pujske Bürgergarde. Enajstega decembra 1918 se je v bataljonu ljubljanskega pešpolka udeležil zasedbe Podrožce, 14. decembra pa zasedbe Podkloštra z 2. četo tega bataljona ter bojev pri Podkloštru 5. januarja 1919. Ranjen, k sreči ne težko, je prišel v ujetništvo. Po nekaj tednih ujetništva se je Franjo Kristanu posrečilo pobegniti z nekaterimi tovariši iz ujetniškega tabora v Millstattu. V hudi zimi in visokem snegu so se prek Podkorenskega sedla vrnili v postojanke Martiničevega bataljona pri Podrožci. Udeležil se je nato kot prostovoljec vseh nadaljnjih bojev tega bataljona do zmagovite ofenzive od 28. maja do 6. junija 1919.

V civilu se je zaposlil Franjo v tovarni Zmaj, v Hydri na Mestnem trgu. Zaradi bolehnosti je bil že leta 1930 invalidsko upokojen. Kljub bolehnosti je bil v tridesetih letih nato med prvimi organizatorji koroskih borcev ter je po ustanovitvi Legije koroskih borcev leta 1935 postal njen tajnik. V narodnoosvobodilnem boju 1941/45 je bil Franjo Kristan med najbolj delavnimi aktivisti v Ljubljani, ter ima dvojna leta priznana od leta 1941 dalje. Njegova bolehnost ga je zadržala, da ni šel v partizane. Odlikovan je bil z redom zasluge za narod s srebrnimi žarki in s srebrno zvezdo, pravkar pa z redom republike s srebrnim vencom.

Tajniško funkcijo je Franjo Kristan prevzel tudi v novi organizaciji Zveze prostovoljcev borcev za severno slovensko mejo 1918-19, ustanovljeni 15. maja 1966, ter je tajniška dela opravljal do svoje obolevnosti. Večini borcev osebno znan še iz časov Legije koroskih borcev je postalo njegovo stanovanje nekak sedež republiškega odbora naše zveze. Znan je bil med člani po svoji tovariški ustrežljivosti, predsedniku republiškega odbora pa je pomagal posebno tudi z osebnim poznanjem številnih članov zveze.

V zadnjih dveh letih pa je začel Franjo vidno pešati. Preobremenjen je bil z delom še in vedno bolj tudi v Društvu upokojencev. Konec oktobra smo ga pokopali.

Katarina Gradišar

Septembra smo pokopali na križkem pokopališču Katarino Gradišar s Pristave, staro 80 let. Bila je žena pokojnega prvoborca Jožeta, ki je padel leta 1941. Med vojno je bila internirana v taborišče.

Ljudmil Zlobec

Oktobra smo ga pokopali v rojstni vasi Krajna vas na Krasu, kjer je bil rojen leta 1922. Že pred razpadom Italije je začel delati za NOB, to je marca 1943. leta. Bil je vaški referent in tudi član vaškega odbora OF. Tudi po vojni je bil vedno tam, kjer ga je potrebovala domovina. Leta 1944 je bil spejet v KPJ.

Doroteja Uršič

Na kobariškem pokopališču smo se poslovili od Doroteje Uršič, rojene Černe, iz Kobarida. Kot zavedna Primorka je že zgodaj spomlad leta 1943 začela delati za NOV. Po razpadu Italije se je priključila Kosovelovi brigadi. Zaradi zastrupitve se je morala vrniti na zdravljenje in aktivistično delo na terenu. Z globoko zavestjo, pogumom in neomajno voljo je vse naloge opravljala do konca vojne. Dvakrat je bila odlikovana. Po vojni se je takoj vključila v družbenopolitično delo.

Vinko Čermelj

Vinka smo pokopali avgusta v Postojni. Rojen je bil v Skriljah pri Ajdovščini. Junija 1943 so ga Italijani poslali v italijansko vojsko. Od tam je pobegnil in septembra 1943 začel delati za NOG. Prevažal je material za partizanske enote. Leta 1944 so ga spet aretirali in odgnali v Coroneo. Ponovno je pobegnil in nadaljeval z delom za partizane. Bil je odlikovan.

Terezija Bratina

Pred 76. leti se je rodila na Vipavskem. Za NOG je začela delati leta 1942. K njej v Kamnje so prihajali vipavski prvoborci. Maja 1943 je bila izvoljena za tajnico SPZZ Kamnje. To funkcijo je opravljala še leta po vojni. Septembra ji je na goriški fronti padel sin Lenart, moža pa so ji ustrelili Nemci kot talca oktobra 1944. Avgusta smo jo pokopali v Kamnjah.

Narodni heroj Cveto Močnik-Florjan, diplomirani pravnik iz Ljubljane, je bil vsestranski športnik. V Ljubljani in na Bledu je plaval in igral vaterpolo, na Pokljuki in Krvavcu je planinaril in smučal, po Sloveniji je kolesaril, najbolj pa so ga privlačile nevarne savske brzice, ki jih je premagoval v kajaku. Bil je član akademske in državne reprezentance v kajaku in smučarskih tekih.

Ob napadu na Jugoslavijo je bil med prostovoljci, že jeseni istega leta je odšel med partizane. Štiriindvajsetega aprila 1943, ko se je na čelu borcev Gradnikove brigade na Golobarju prebijal iz obroča italijanskih alpincev, je v jurišu omahnil v smrt.

Za izredne uspehe v političnopartijskem delu, vodenju partizanskih enot in junaštvu je bil posmrtno z ukazom maršala Josipa Broza-Tita leta 1953 proglašen za narodnega heroja.

Miloš Rutar

Zadnji juriš komisarja Florjana

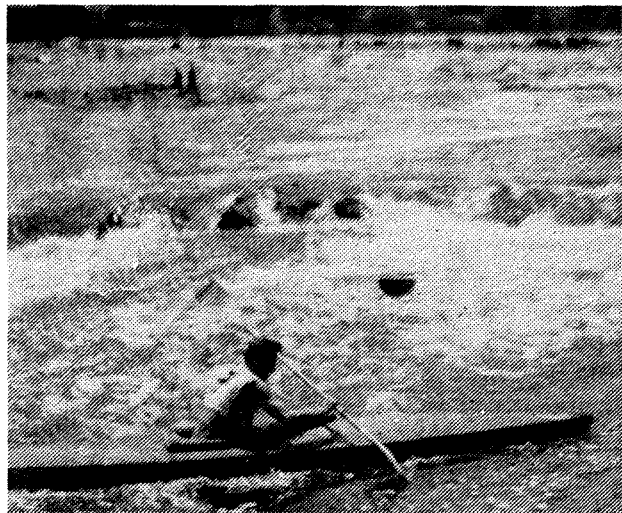
Med najboljšimi kajakaši

Med mnogo športi, s katerimi se je Cveto aktivno ukvarjal, mu je bil kajak na divjih vodah, zaradi gesla »Živi nevarno!« najbolj pri srcu. O tem je zapisal: »... s svojimi lahкими platnenimi čolniki premagujemo brzice, vrtince, drvim po najbolj divjih vodah naše domovine in odkrivamo lepote, ki jih človeško oko še ni videlo. To, kar je plezalec med planinci, je kajakaš med veslači...«

V ljubljanskem kajak klubu sta bila z Rudijem Malahovskym med najuspešnejšimi kajakaši predvojne Jugoslavije. Tekmoval je v kajaku enosedu in dvosedu na mirnih vodah, v kajaku – slalomu in kajaku na divjih vodah. Preglejmo nekaj najvidnejših uvrstitev. Na državne prvenstvu v slalomu s kajaki leta 1938 je zmagal Rudi Malahovsky (KKL) s 731,05 točkami. Cveto Močnik je dosegel za Adolfom Mikušem (KKL) in Dragom Planom (KKL) zelo dobro četrto mesto z 817,07 točkami.

Na državnem prvenstvu na mirnih vodah leta 1939 na Blejskem jezeru je Močnik v dvosedu z Metodom Gaberškom osvojil naslov prvaka Jugoslavije. Start je bil na Grajskem kopališču, proga pa je potekala mimo Zake, Suvoborja, Park hotela pa spet do Grajskega kopališča. Vozili so tri kroge, skupaj 15.000 metrov. Že po prvem krogu sta z nekaj metri vodila pred dvojicama Gluhak – Rušinski (KK Maraton Zagreb) in Savnik – Drovenik (KK Ljubljana) in na koncu zmagala v času 1:15,05, s 400 metri naskoka pred KK Maratonom 1:17,10 in KK Ljubljana II. 1:25,48.

Močnik je bil zelo uspešen na mnogo mednarodnih tekmovanjih. Na Vrbskem jezeru 1937, kjer so nastopili poleg Avstrijcev, Italijanov, Angležev, Nemcev tudi Jugoslovani, sta z Rudijem Malahovskym v dvojcu na 1000 metrov dosegla peto mesto, na 10.000 pa med 20 čolni celo četrto mesto. V Zagrebu je bil na mednarodnem tekmovanju tretji, leta 1939 v Tacnu pa peti. V Ljubljani je v dvosedu na 3500 metrov z Malahovskym slavil mednarodno zmago.

Cveto na savskih brzicah v Tacnu na prvenstvu Jugoslavije na divjih vodah

Ljubljančan Cveto Močnik je tik pred vojno diplomiral na pravni fakulteti. Septembra 1941 se je priključil partizanom na Mokrcu.

Na mednarodnem slalomu, v kajaku v Münchnu je tega leta nastopilo kar pet Jugoslovancev, Zagrebčani Gluhak, Donoval in Knol ter Ljubljančana Močnik in Myky. Cveto je v Jutru poročal: »... Nastopilo je 115 tekmovalcev. Proga je bila v monakovskem predmestju Thalskirchenu, na kanalu Isare. Dolga je bila 500 metrov z dvema tekoma. Proga je bila težka in je zahtevala razen spretnosti še moči in vztrajnosti, nekajkrat je vodila proti vodnemu toku. Že v prvem teku se je videlo, da bodo glavni boj za prvo mesto imeli Dunajčani med seboj.

Mi smo bili po prvem teku okoli dvajsetega mesta. Tretjina tekmovalcev, med njimi tudi Zagrebčana Gluhak in Knol, so izpadli. Od naših je na drugi progi najprej startal Donoval. Dvajset metrov pred ciljem ga je zagrabil vrtinec in moral je v vodo. Nič kaj prijetno ni bilo nama »Kranjcema« pri srcu. Drugi od naših je startal Myky. Srečno je ukanil »zibajočega konjička« in si nabral le nekaj kazenskih točk. Močnik ni imel preveč sreče. Spregledal je nad vodo visečo vrv in potreboval je dobro minuto, preden se je rešil pasti. Pri tem se je precej utrudil in je moral le paziti, da se ne bi okopal.

Bilo je veliko prevračanja, tako da je tekmovanje končala komaj polovica. Zmagal je Pilwein pred Voglerjem (oba iz Dunaja), Myky je zasedel dobro 21., Močnik pa 22. mesto...«

Istega leta sta Močnik in Malahovsky tekmovala še v Frankfurtu in na 1000 metrov dosegla odlično tretje mesto, na Bledu in v Ljubljani pa sta na 15.000 in 13.000 metrov zmagala.

Četrtni na svetovnem študentskem smučarskem prvenstvu

Poleti in jeseni je Cveto zamenjal kajak s kolesom, s planinami in gozdnim tekom. Prekolesaril je od Ljubljane mimo Kranja do Bleda, tam je plaval in igral vaterpolo v Grajskem kopališču, drugič si je vzel za cilj Krvavec in se s kolesom iz Ljubljane odpeljal do Cerklja, od tam v hitrem tempu prek Ambroža na Kriško planino in na vrh Krvavca. Prvi sneg je dočkal telesno dobro pripravljen.

Cveto Močnik je bil član Smučarskega kluba Ljubljana, ki je na Pokljuki zgradil Šport hotel, kot študent pa je nastopal v napredni jugoslovanski akademski smučarski organizaciji JASO, skupaj z Novakom, Dečmanom, Baeblerjem, Drovenikom, Pernušem in drugimi.

Se nadaljuje

Pogovor s predstavniki mladinske organizacije na ekonomski srednji šoli Boris Kidrič v Ljubljani

Notranje gibalo mladih

Predstavimo jih: **Dubrila Sambolec**, predsednica osnovne organizacije ZSMS na šoli, bivša predsednica mladinske organizacije in sedaj članica predsedstva le te **Lilijana Žibert** ter učitelj politične ekonomije **Igor Omerza**, ki je jeseni prevzel mentorsko funkcijo med mladimi. Igor hoče biti koordinator vsega dela mladih, na tem in onem področju. Z njimi stopa v korak, tovariši so si. Med tovariši pa se vsaka stvar vedno dobro konča, če je še tako zapletena. Težko je biti mentor štiridesetim razredom, kolikor jih imajo na ekonomski srednji šoli v Ljubljani. Njegovo delo je zato bolj omejeno na predsedstvo mladinske organizacije in skupaj se trudijo, da največ prizadevnosti pokažejo pri vzgoji prvih letnikov za samoupravno življenje šole. Ne samo kultura in šport, prav samoupravljanje jih odlikuje.

»Tu se šola lahko izkaže kot vzgojnoizobraževalna ustanova, ki v učencu ne oblikuje slepe pokornosti, ampak ga navaja na sodelovanje. Vplivati na družbeno delovanje je težko, samoupravljanje je težko, posebno učencu, katerega družbena zavest šele zori. Toda z določeno mero poslušanja do zorenja šola lahko ogromno pripomore, da učenec s svojimi odločitvami oblikuje življenje, danes v šoli, jutri v družbi, ne da bi se njegovo ravnanje sprevrglo v anarhijo. Če pa ne bo znal samoupravljanja v svojem razredu, ne moremo tega pričakovati od njega pozneje na delovnem mestu,« misli mentor mladih.

Vse govori v prid široke perspektive dela in uspehov mladinske organizacije na šoli. Ravnatelj kaže veliko zanimanje za delovanje mladih in tudi mentorji raznih interesnih dejavnosti pravilno razumevajo svoje poslanstvo, česar v prejšnjih letih ne bi mogli tako zanesljivo trditi. Med vodstvom šole, mladino in mentorji se je v

zadnjem času staklo čudovito sorazmerje. Osnovna organizacija ZK na šoli namenja posebno pozornost delu z mladimi. »Če smo dovolj kritični,« pravijo moji sogovorniki, »moramo vendar priznati, da je še vedno čutiti tu pa tam rano v samoupravljanem delovanju, ko naj bi to zajemalo najširši krog učencev v najosnovnejših enotah, v razredih. Tu lahko ogromno storijo razredniki, ki razne probleme poskušajo reševati prek mladinske organizacije in tako vsakemu posamezniku vcepijo odnos spoštovanja do te osnovne organizacije mladih. Tako pa se večkrat zgodi, da je delo čutiti le skozi predsedstvo ZSMS na šoli, ki nastopa kot organizirana politična sila.«

Vezi med organizacijo mladih komunistov in mladinsko organizacijo so na ekonomski srednji šoli Boris Kidrič postale pravilo. Mladinska organizacija mora biti baza za kadrovanje v ZK. Preden učenec postane mlad komunist, se mora izkazati v družbenem delovanju in v pripravljenosti, da prevzema odgovornosti. Prav kmalu bodo kakih deset kandidatov poslali na seminar pred sprejemom v zvezo komunistov.

Med interesnimi dejavnostmi so moji sogovorniki poudarili pomen marksističnega krožka z bogato vsebino, od del Marxa, Engelsa in Lenina pa do marksizma v delih naših mislecev in do aktualnih dogajanj po svetu, ki jih redno pretresajo na svojih sestankih.

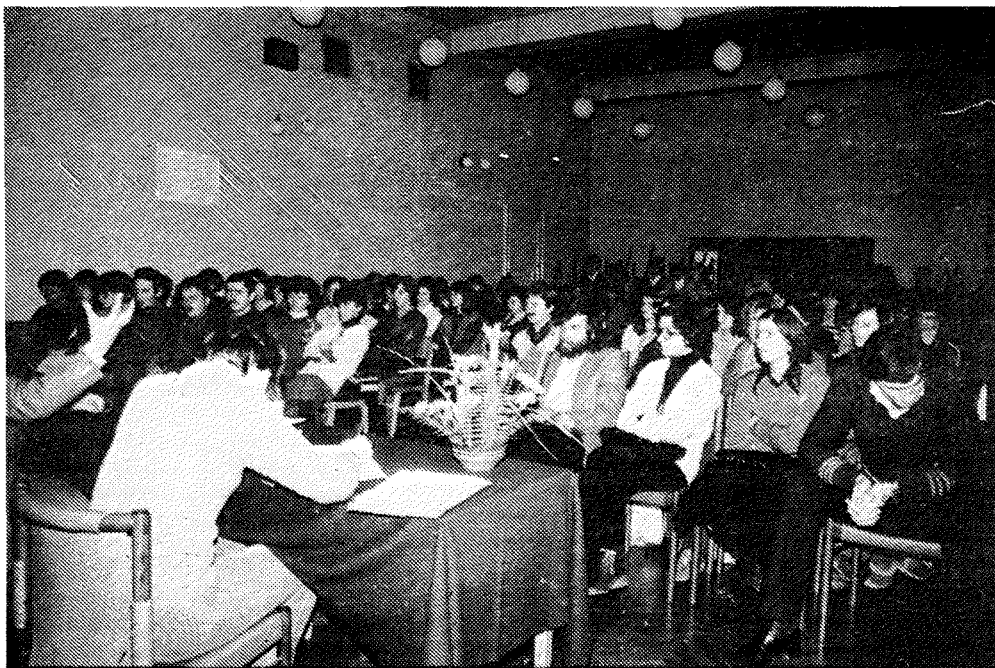
Vključujejo se v celo vrsto seminarjev. Dvakrat letno sami organizirajo mladinski seminar, na katerega pridejo dva ali trije predstavniki vsakega razreda. Radi se odzovejo seminarjem, ki jih organizira krajevna skupnost, in sicer o samoupravljanju, družbeni samozaščiti, marksizmu in celo na skupni plenarni seji sodelujejo. V posebno veselje jim je enotedenska vsakoletna politič-

na šola. Nič manj ne spoštujejo seminarjev, ki jih organizira občinska konferenca ZSMS, s katero sodelujejo tudi na drugih poljih, pa naj bodo to proslave ali teritorialna obramba ali pa nekaj čisto drugega, sprotnega.

Na tovariški ravni gradijo sodoben mladi svet in izgrajujejo pogled na življenje s svojimi vrstniki na poljanski gimnaziji. Bogate sadove rojeva tudi sodelovanje z vojašnico Boris Kidrič v Šentvidu. Svetel spomin njim in prihodnjim rodovom ekonomistov v Ljubljani bosta ostala kip in slika Borisa Kidriča, ki so ju izdelali v Šentvidu in ju podarili svojim soimenjakom na ekonomski srednji šoli. »Iskali smo tudi že pot do občinske borčevske organizacije, pa se vezi niso obdržale,« pravi Lilijana. »Bilo je lani, ko smo ustanovili pohodno enoto. Od občinske ZZB NOV smo pričakovali prapor, pa smo si ga morali le sami priskrbeti.«

Kakor skoraj po vsej Sloveniji tarejo tudi tu mladino prostorski problemi. Ne govorijo samo o svojem prostoru na šoli, ki je navadno toliko namenski, da morajo sredi najbolj žgoče razprave sestanek prekiniti, ker naslednji že trkajo na vrata. Govorijo o prostoru za mlade v Ljubljani sploh: »Gradimo kulturne domove, za mlade, ki bi se radi našli nekje, ne v gostilni, da bi se nemoteno pogovarjali, pa ni ničesar.«

In kaj je tisto, kar je v sedanjem trenutku najbolj žgoča tema med bodočimi ekonomisti? Pravilnik o ocenjevanju. To ima pravzaprav že prizvok revolucionarnosti za naše šolstvo, da namreč učenci ocenjujejo pravilnik o ocenjevanju. Prav je tako, saj so sami v središču igre, najbolj neposredno povezani z odločitvami, ki jih bo ta pravilnik zapečatil. Veliko stvari je v njem še nedodelanih. Učenci bodo sami napisali pripombe in jih posredovali zavodu za šolstvo, ki pravilnik ureja. **Živa Drole**

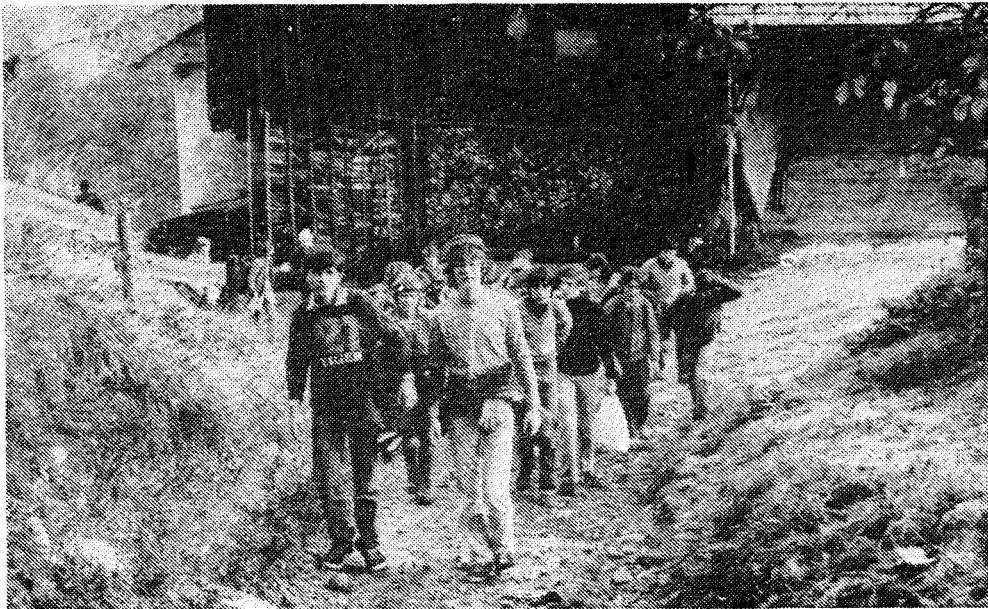

Predavanje o evrokominizmu je za učence srednje ekonomske šole Boris Kidrič organiziral njihov marksistični krožek. Tovariš Drago Košmrli se jim je rad odzval v vlogi predavatelja.

Ponosni smo pionirji

Delili so priznanja OF delovnim ljudem, krajevnim skupnostim in šolam. Zelo sem bila presenečena in vesela, ko so prebrali na seznamu tudi ime naše šole. Priznanje je podelila občinska konferenca SZDL Slovenske Konjice. V modri škatli je bilo priznanje in na njem piše, da smo ga prejeli za uspešno opravljanje nalog v celodnevni šoli. Zelo sem ponosna, da hodim v šolo, ki je središče življenja krajevnih skupnosti. V naši šoli se dogaja vse, kar je za naš kraj pomembno. Tudi mi pionirji imamo nekaj zaslug za to.

JASMINA BORNŠEK,
OŠ Stranice

V ospredju je ekipa Rdečega križa.

Gotovo je nekje...

*Gotovo je nekje še hišica,
v kateri čaka mamica
na sina svojega,
ki je že davno pal,
življenje žrtvoval.*

*Gotovo je nekje še grob,
v katerem pokopan je
njen otrok,
ki moral je trpeti,
za domovino umreti.*

*Gotovo je nekje še hišica,
v kateri čaka mamica
na sina svojega,
ki ga nikoli več ne bo,
ker spi globoko pod zemljo.*

MATEJA FIJAVŽ, 4. r
Stranice

Dvesto nas je bilo na Uršlji gori

V okviru akcije NNNP smo na naši šoli organizirali športni dan. Razdelili smo se v tri skupine. Najdaljšo pot so imeli 7. in 8. razredi. Prehodili so pobočje Uršlje gore do vrha. Peti in šesti razredi so izbirali stranske in gozdne poti do Naravskih ledin. Pot do Smučarske koče pa so premagovali 1., 2. in 4. razredi. Tretji razred je zavlil proti kmetiji pri Jurčku v Podgori, kjer stoji spomenik štirim padlim partizanom. Ogledali so si tudi partizansko bolnišnico.

Naš športni dan je imel ob tem pomembne naloge:

učitelji in učenci smo preizkušali svoje zmogljivosti, reševali smo naloge orientacije v naravi, premagovali smo naravne ovire in prenašali tovor v nahrbtnikih, se igrali borbene igre, spoznavali smo spominska obeležja in partizanske poti ter se med seboj vzpodbujali in pomagali tistim, ki so imeli težave med potjo. Med pohodom smo upravljali naprave za obveščanje, posamezne skupine pa so imele tudi ekipe Rdečega križa.

Pohodi s tako vsebino se nam zdijo izredno pomembni, saj nas opozarjajo na napake, ob njih pa si razvijamo tudi pomembne telesne in druge sposobnosti, ki jih potrebuje vsakdo od nas, da lahko rešuje naloge v okviru akcije NNNP in je sposoben braniti domovino, če bi bilo to potrebno.

Pionirji in mladinci
OSNOVNE ŠOLE PREŽIHOVEGA VORANCA
RAVNE NA KOROŠKEM

Naš odred

Na naši šoli smo ustanovili pionirski odred. Naš vzornik je pisatelj France Bevk. Po njem smo naš odred imenovali.

Sprejeli smo program dela. S krajevno skupnostjo in borčevsko organizacijo pa smo se dogovorili o prevzemu skrbi za spominska obeležja.

Nekaj nalog iz delovnega programa smo že uresničili. Zbrali smo petsto kilogramov starega papirja, uredili šolsko dvorišče in bližnjo okolico, nabrali smo trideset kilogramov šipka za SMK. Sedaj pa se z vso resnostjo pripravljamo na proslavo dneva republike.

ALENKA POŽAR
OŠ Bukovje pri Postojni

Moj dedek med partizani

Kot vsi ljudje se je med NOB tudi moj dedek bojeval, da bi pregnali okupatorja iz naše domovine. Leta 1943 se je umaknil iz rojstnega Benedikta v sosednjo vas, ker so ga fašisti preganjali. Z njim je šla cela družina. S starim tovarnjakom so se peljali med polji. Nenadoma se je iz gozda vsul na tovarnjak rafal. »Ustaši!« je vzkliknila babica. Krogle so švigale, ena se je zarila v dedkovo levo roko. K sreči je svojo družino varno pripeljal v partizansko enoto.

Konec vojne je dedek dočkal v partizanski bolnišnici na Macelju pri Vraždinu.

MERDAUS DAVID, 6. a
OŠ Malečnik

Nič nas ne sme presenetiti

Iz programa aktivnosti lendavske občinske konference zveze socialistične mladine v akciji NNNP 80 lahko ugotovimo, da je sestavljen na podlagi ocene aktivnosti mladih v akciji NNNP 79, programskih izhodiščih ZSMS za aktivnost na področju SLO in DSZ ter na podlagi skupnih izhodišč za akcijo Nič nas ne sme presenetiti v letu 1980. Na občinski konferenci pravijo, da bodo z letošnjo akcijo poskusili narediti kvaliteten korak naprej pri usposabljanju mladih in resničnemu prevzemanju odgovornosti ZSMS na področju obrambnih priprav. Naloga mladih je, da zagotovijo aktivno udeležbo v obrambnih pripravah, tako da bo vsak mladinec aktiven nosilec, ustvarjalec in izvajalec nalog in prizadevanj na področju splošnega ljudskega odpora in družbene samozaščite. Posebno pozornost bodo namenili vključevanju družbenih organizacij in društev ter skupne akcije okrepili s pripadniki JLA, TO, ZZB NOV in ZRVS.

Naredili oziroma uredili bodo dokumente občinske konference ZSMS in osnovnih organizacij Zveze socialistične mladine v krajevnih skupnostih, tozdihih ter na šolah, kjer bodo organizirali osnovne organizacije v primeru vojne in neposredne vojne pripravljenosti. Na področju same organiziranosti bodo okrepili organizacijsko in akcijsko sposobnost osnovnih organizacij, okrepili bodo delo krajevnih svetov ZSMS, ustanovili stalno MDB Ljudska pravica, ki bo delovala kot enota civilne zaščite in ustanovili aktivne ter OO ZSMS v enotah TO.

Težišče dela ob aktivnosti NNNP 80 bo slonelo še na praktičnem usposabljanju mladih; to so enodnevni seminar za vodstva OO

ZSMS na temo SLO in DSZ, organizacijski pohod tabornikov, prikaz planincev, kako se uredi bivač v naravi, srečanje mladincev teritorialcev – prostovoljcev na enodnevnem preverjanju in usposabljanju, vključevanje mladih v delo radiokluba, zagotoviti bo treba primerno vsebino mladinskih ur na osnovnih šolah, organiziran bo pohod po poteh Prekmurske čete, obisk spomenikov in obeležij iz NOB ter grobov padlih borcev v NOV in usposobiti bi morali mlade dopisnike za delo v informativnih skupinah. Pri razvijanju lokalnih delovnih akcij bo delo slonelo na urejanju vodnjakov, zaklonišč, zemljišč za vodenje SLO, pospravljanju kmetijskih pridelkov in druge akcije v kmetijstvu. Že nekaj let zakoreninjeno sodelovanje z ZZB NOV, TO in ZRVS bodo v letošnjem letu še okrepili s tekmovanjem za Odličje 22. december, pripravili kviz na temo Mladost v pesmi, besedi in spretnosti ter sklenili sodelovanje OO ZSMS na karavlah JLA z ostalimi mladinskimi organizacijami v občini. Pri usmerjanju mladih v vojaške poklice, študij SLO in kadrovanje za ŠRO pa bo potrebno urediti ustrezno kadrovsko politiko, aktivnost na osnovnih šolah na tem področju, pospešiti aktivnost občinske konference in osnovnih organizacij mladine ob naborih in odhodu v JLA, vključevanje čim večjega števila mladih, predvsem pa žena, v enote TO, gasilska društva, taborniške organizacije, organizacije Rdečega križa itd. in nenazadnje bodo okrepili sodelovanje mladih v prizadevanjih za uresničevanje politike ekonomske stabilizacije.

JOŽE ŽERDIN

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Na široki poti

Lepih stvari se vedno radi spominjamo, tudi takrat, ko bi kdo mislil, da je že vse prekril prah pozabe. Da nam je bilo v Trbovljah resnično lepo, potrjujejo pisemca naših povabljenec. »Preživel sem tri nepozabne dneve,« piše Robi Benet iz Mojstrane. »Prijazni gostitelji so nas odpeljali na svoje domove. Z Dejanom Karamrkovičem sva kmalu postala prijatelja. Tudi njegovi starši so bili zelo prijazni. Pokazali so mi zanimivosti Trbovelj in celo do Čebin smo se peljali. Povabil sem jih, naj pridejo v Mojstrano, da bodo videli, kje sem doma. Najlepše na srečanju pa je bilo, ko smo se zbrali okoli tovarišice Žive, urednice naše mladinske strani. Pogovarjali smo se in vzpodbudali, da še bolj pridno zapisujemo spomine ljudi na narodnosvobodilni boj, tudi tistih, ki so bili med vojno še pionirski, je padla na plodna tla. Naš pogovor je prehitro minil. Če bi bili dalj časa skupaj, bi se med seboj bolj spoznali. Zaželel sem si, da bi se prihodnje leto spet srečali. Zakaj pa ne, Robi? Če ne na srečanju pionirjev dopisnikov Slovenije, pa na srečanju mladih dopisnikov TV-15. Zato se le po-

Mamljivo vabljuje so videti Artiče med plodnimi polji na razglednici, ki nam jo je poslal Zdenka. Našli bomo čas in jih obiskali.

trudite, dragi naši dopisovalci, da vaše ime ne izpade iz našega seznama najbolj pridnih in najbolj rednih mladih novinarjev.

Najlepša hvala za kartico Andreju Setu iz Stranic in Zdenki Pribožičevi iz Artič. »Zahvaljujem se za povabilo na srečanje pionirjev dopisnikov Slovenije. Zdaj bom še raje pisal in risal za naš TV-15,« sporoča Andrej. Zdenka pa je napisala: Zahvaljujem se vam za prijetne trenutke, ki sem jih prebila v pogovoru z vami.

Kaj bi vi rekli, dragi naši dopisniki? Preprosto: hvala! Hvala za občutek, da hodimo isto pot v objemu domovine, za najlepši občutek, da smo prijatelji. In vedno več nas je na tej poti, nova imena, novi kraji. Iz osnovne šole Prežihov Voranc z Raven na Koroškem so se oglasili mladi dopisniki: »Radi bi vam povedali, da pridno pišemo sestavke za naš šolski radio, pripravljamo fotoreportaže in tudi krajše intervjuje. Dopisujemo se z vrstniki doma in v tujini. Nekaj sestavkov smo že pripravili za Pionirski list, radi pa bi sodelovali tudi z vami.«

Kar pogumno stopite z nami. Naša pot je dovolj široka za vse.

Sedaj pa še vsem skupaj, da ne bi pozabili ali se prepozno spomnili: čimprej usmerite svoje misli k prazniku republike in pišite nam. Najboljši sestavek bomo nagradili.

Živa

KRAMLJANJE KRAMLJANJE

Glasilo Zveze združenj borcev NOV in Zveze rezervnih vojaških starešin Slovenije

TV-15 je oznaka za kurirsko postajo, ki je bila najdlje v vasi Občice v dolini med Dolenjskimi Toplicami in Semičem

Za posredovanje in razvijanje vrednot narodnoosvobodilnega boja in revolucije je TV-15 prejel nagrado vstaje slovenskega naroda za leto 1978

Glavni urednik:
DRAGO VREŠNIK

Odgovorni urednik:
TONE URBAS

Novinarji - uredniki:

ZIVA DROLE - TV-15 za mladino

MILENKO STRASEK - reportaža

MILENA STRAJNAR - kultura

BOJANA ŽOKALJ-JESIĆ - naša organizacija

Lektor-redaktor:
KATJA HVALA

Tehnični urednik:
SINE KOVIČ ml.

Tajnica uredništva:
MARA OKORN

Telefon uredništva: 327-780

Vodja uprave:
MILAN SENIČAR

Uprava in naročninski oddelki:
Miklošičeva 28/I p. p. 598, 61001 Ljubljana

Telefon uprave: 320-486

Letna naročnina 240 din, za inozemstvo 260 din, posamezna številka v prosti prodaji 5 din

Tekoči račun:
Založba Borec p. o. Ljubljana 50101-603-45772

TV-15 izhaja vsak teden, izdaja ga Založba Borec, Ljubljana, Miklošičeva 28

Rokopise pošljite na naslov: Uredništvo TV-15, Miklošičeva 28/I, p. p. 598, 61001 Ljubljana

Rokopisov in fotografij ne vračamo

Po mnenju sekretariata za informacije IS SR Slovenije št. 42/I-72 od 12. 4. 1974 se za TV-15 ne plačuje temeljnega davka od prometa proizvodov

Dorekture in tisk: CGP Delo, Ljubljana, Titova 35

Srečen in ponosen po dvainpetdesetih letih v vrstah komunistične partije

Revolucionarna pot Aleksandra Siliča-Šandra

Lep, sončen jesenski dan nas je popeljal v partizanske Bilje. Tu smo vstopili v hišo št. 154, kjer živi dvainsedemdesetletni Aleksander Silič, bolj znan pod imenom Šandro. Prijazno in pristrčno nas je sprejel. Zelo vesel je bil našega obiska. Najin pogovor je takoj nanesel na stare čase, na življenje pod italijansko fašistično okupacijo, na narodnoosvobodilni boj, na dnoosvobodilni boj, na življenje in delo po osvoboditvi. Ker je tovariš Šandro zagledal svet še pod Avstro-Ogrsko, smo ga povprašali, kako je bilo v tistih časih, kakšno je bilo takrat življenje. Mirno, preprosto, z občutkom bolečine v srcu, ki smo jo brali na njegovem obrazu, a obenem ponosen na prehojeno pot, je pripovedoval.

»Življenje je bilo takrat težko. Malo je bilo kruha. Večkrat smo bili lačni kot siti. Oče je garal od rane ga jutra do poznega večera. Zaslužek je bil skromen. Največkrat pa tudi dela in zaslužka ni bilo. Moja mati je morala za kruhom v daljno Aleksandrijo, da je pomagala očetu preživljati družino. Doma ni bilo zaposlitve. Takrat sta z očetom imela dva otroka. Ostali smo bili rojeni pozneje. Ko je odšla v daljni svet, sta bila moj brat in sestra še dojenčka in mati jih je morala oddati v varstvo sosedom. Vrnili se je čez nekaj let. Potem smo se rodili še štirje otroci. Prvo svetovno vojno smo dočakali v revščini in bedi. Jeseni 1916 smo morali v begunstvo. V Lipnico na Štajersko smo šli. Starejša sestra, ki prav letos praznuje osemdesetletnico življenja, je bila takrat stara šestnajst let, brat pa štirinajst. Oba sta v begunstvu morala delati na nemških kmetijah. Jaz sem imel takrat komaj sedem let. S seboj v begunstvo smo nesli najpotrebnejše. Tudi jaz sem nesel »punkeljček«. Do Stanje la smo šli peš. Tu pa so nas natlačili na tovorni vlak. V Lipnici smo nekaj časa kar dobro živeli (To se zdi Šandru, ker je bil navajen biti lačen, op. L. K. M.), potem pa smo trpeli lakoto. Tam sem hodil nekaj časa v slovensko osnovno šolo. Kmalu pa sem zbolel. Imel sem vnetje ust in bil sem dva meseca v bolnišnici. Oče je bil precej naglušen. Ni bil sposoben za vojsko. A v begunstvu so ga vpoklicali. Moral je v delavsko vojaško četo. Potem je morala mati skrbeti sama za sedem otrok. V pomoč sta ji bila le šestnajstletna hčerka in štirinajstletni sin.

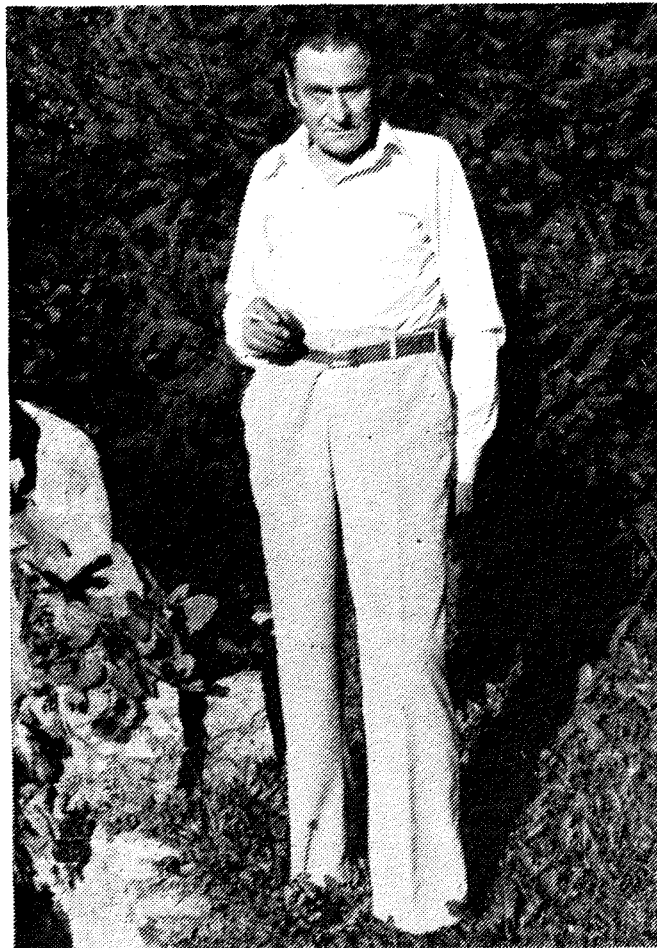
Iz begunstva smo se vrnili leta 1918. Bilje so bile

skoraj popolnoma porušene, tako kot mnogo vasi. Ko smo se vrnili, smo se naselili v neki bunker. Ta je bil prej namenjen avstrijski vojski. Za nami se je kmalu vrnil tudi oče. Potem smo si za silo uredili bivališče prav tu, kjer bivamo danes. Tudi po vrnitvi ni manjkalo lakote. Oče se je zaposlil v opekarni v Biljah. Opeko so takrat izdelovali ročno. Lastnik opekarnice je bil italijanski podjetnik Scanziani, ki je živel v Biljah še pod Avstro-Ogrsko. Po vrnitvi sem nadaljeval slovensko osnovno šolo, zadnje leto žal italijansko. Fašizem je vse nasilno poitalijančeval. Z dvanajstim letom sem moral tudi jaz na delo v opekarno. Delati smo morali od jutra do večera. Zaslužek pa je bil skromen. Leta 1928, ko se je začela gospodarska kriza, v opekarni ni bilo več zaposlitve vse do leta 1939. V tem času sem moral opravljati dninarska dela pri premožnejših kmetih. Več let sem delal sezonsko pri telegrafsko-telefonskem podjetju iz Trsta. Leta 1939 je postal lastnik opekarnice italijanski podjetnik Tacchino. Takrat sem se ponovno zaposlil v opekarni. Tu sem delal do septembra 1942, ko so me aretirali. Ponovno sem se tu zaposlil po osvoboditvi. Sedaj je bilo življenje lepše, boljše, nič več črno kot prej, nič več izkoriščanja. Srečno, svobodno življenje smo si priborili. Nam in bodočim generacijam.

Že leta 1926 sem imel stike s člani italijanske komunistične partije. Z njimi sem tesno sodeloval v komunistični mladini. Sodeloval sem v številnih akcijah na območju stare Gorice in Renč. Zbiral sem denar za »rdečo pomoč«, trosil propagandne letake in raznašal propagandni material KPI. Tudi v vojašnici na mirenškem letališču sem ji trosil. H komunistični mladini me je pritegnila zavest o slovenski pripadnosti in socialno zatiranje naših narodov. Čeprav nisem bil izobražen, sem se kot delavec zavedal, da se samo komunistična partija bojuje za pravice delavskega razreda.

V KP so me sprejeli leta 1928, z devetnajstim letom. Vesel sem bil, ponosen in srečen. To je bilo zame enkratno doživetje, ki ga nisem in ga ne bom nikoli pozabil. Kmalu po sprejemu sem postal sekretar celice KPI v Biljah. To dolžnost sem opravljal do leta 1941. Leta 1937 sem sodeloval na sestanku revolucionarjev iz območja stare Gorice, ki ga je vodil narodni he-

roj Jože Srebrnič iz Solkana. Leta 1938 sem se udeležil sestanka komunistov v Solkanu. Vodil ga je Julij Silič iz Šempetra. Že leta 1932 je bila na pobudo narodnega heroja Jožeta Srebrniča ustanovljena tiskarna KPI v Renčah. Tudi pri tem sem sodeloval.

Aleksander Silič, predvojni revolucionar, član KP od leta 1928

Med državljansko vojno v Španiji sem zbiral denar za »rdečo pomoč« in na druge različne načine podpiral boj španskih revolucionarjev. Junija 1941 sem bil na konferenci komunistov iz Vipavskega, ki je bila na Kremencah nad Renčami. Mesec kasneje pa prav na tem kraju na konferenci KPS za Goriško. To je vodil znani predvojni revolucionar in narodni heroj Anton Velušček-Matevž. Živo se spominjam tega junaka. Bil je discipliniran, tovariški in zelo sposoben organizator. Velike so njegove zasluge za tako zgoden in vsestranski razvoj osvobodilnega gibanja v naših krajih. Po tej konferenci sem prevzel dolžnost vojnega referenta v Biljah. Odgovoren sem bil tudi za delo mladine. Sodeloval sem pri organiziranem odhodu skupine mladincev-prostovoljcev v partizane že v začetku septembra 1942. Že nekaj dni potem pa so me aretirali na delu v opekarni. Verjetno sem bil izdan. Odgnali so me v goriške zapore. Od tod v zloglasni zapor Regina Coeli v Rim. Od tam aprila 1943 v zapor Coroneo v

Trst in iz Trsta v Rovereto, kjer sem dočakal razpad Italije. Grenki so bili ti časi. Pretepanja in mučenja, zasliševanja in lakote ni bilo konca. Vse sem prestal in ničesar izdal. Ostal sem zvest KP, zvest svojemu narodu, svoji domovini. In na to sem ponosen.

Po razpadu Italije sem se vrnil domov in takoj nadaljeval organizirano delo za NOB. Ponovno sem prevzel dolžnost vojnega referenta v Biljah. Mesec dni potem pa sem vstopil v NOV. Bil sem v Gradnikovi brigadi. Nekaj časa sem bil v zaščitni četi 31. divizije. Bil sem četni sekretar celice KPS. Iz JLA sem bil demobiliziran septembra 1945.

Vrnil sem se domov in postal predsednik odbora OF v Biljah. Nadaljevali smo boj za priključitev k matični domovini, k Jugoslaviji. Tudi v tem boju smo uspeli. Bil je pravičen. In pravica vedno zmaga. Po priključitvi sem bil še naprej predsednik odbora OF. Več let sem bil tudi predsednik združenja borcev NOV v Biljah. Tudi sekretar osnovne organizacije KPS oziroma ZKS sem bil. Veste, če človek ljubi svoj narod, svojo domovino, svobodo, potem ne more prenehati z delom. Do konca življenja se mora borovati, borovati za še boljše jutri. Dokler zmora, mora delati. To je smisel življenja. Sicer pa jaz ne zmoram več veliko. Leta me bremenijo. Ne poču-

tim se sicer najslabše, noge pa me težko nosijo. Trdo delo in siromašno življenje pa muke v zaporu so pridale svoje. Skrbno moramo varovati pridobitve osvobodilnega boja. Preveč žrtev je bilo, da bi se temu odrekli. In preveč dragocene so te pridobitve. Jaz sem se zanj bojeval od rane mladosti, in zanje so se bojevali vsi naši narodi. Zato jih vsi, ne samo jaz, visoko cenimo. Mir, svoboda, bratstvo in enakopravnost med narodi, to je najdragocenejša stvar.

Še vedno veliko berem, kolikor pač zmorem. Brez tega ne gre. Temu se ne morem odreči, dokler vidim. Z dogodki moram biti seznanjen, z domačimi in svetovnimi. Danes ne opravljam več kakšne posebne dolžnosti ali funkcije. Te prevzemajo mlajši. To se mi zdi pravilno. V ZK pa sem še zmeraj prisoten. Komunistični partiji sem bil zvest v najtežjih trenutkih. In zvest sem ji tudi danes. Nikoli se ji ne bom odrekal.

Življenje je danes popolnoma drugačno. Lahko ga primerjamo s tistim pod fašistično okupacijo, ne moremo pa ga enačiti. Zatiranja, preganjanja in lakote poudarjajo se ne da enačiti s svobodo, s polno mizo kruha. Danes se nam dobro godi. Vsi imamo dovolj kruha. Včasih še preveč. Še nikoli nismo tako dobro živeli. Naš boj ni bil zaman. Danes smo srečni, svobodni. Ni več tuje diktature in izkoriščanja. In to srečo, svobodo moramo skrbno negovati in varovati.

Tovariš Šandro je nosilec spomenice 1941 in več odlikovanj. Zaslužil jih je. Šandro je bolj zadržano pripovedoval o svojem revolucionarnem delu. Skromen je. Preskromen. Toda prav zaradi njegove skromnosti in poštenosti je povsod cenjen in spoštovan. Skromnost, poštenost in revolucionarnost so oplemenitili njegovo osebnost. Preživlja se s pokojnostjo. S težko prisluženjo pokojnino. Ni tako visoka. Pa zaradi tega nič ne toži. Zadovoljen in srečen je. Še posebej srečen in ponosen, ker je dolgih dvainpetdeset let član komunistične partije, ki je delovne množice vodila v boju do dokončne osvoboditve. Ponosen je, ker je član partije oziroma ZK, pod vodstvom katere je zgrajena nova, samoupravna, socialistična Titova Jugoslavija.

Ko smo se poslavljali, bi Šandro najraje videl, da bi še ostali. Pa ne zato, da bi o njem kaj pisali. Rad je v družbi tovarišev. **Lojze Kristančič-Minko**